

Ergenin Arkadaşları ve Uyumu ile Annenin Akran Yönetimi Davranışları Arasındaki İlişkilerde Annenin İnançlarının Aracı Rolü

Ahu Öztürk
Özel Biliş Anaokulu

F. Melike Sayıl
Hacettepe Üniversitesi

Özet

Ergenlerin anne-baba ve akran ilişkilerinin niteliği ile psikososyal uyumları arasındaki ilişkiler sıkça araştırılmakla birlikte ergenlerin uyumu ve arkadaşlarının, ebeveynin akran yönetimi üzerindeki etkisini araştıran çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu araştırmanın temel amacı ergenin uyumu, olumlu ve olumsuz davranışlara sahip arkadaşlarla ilişkisi ile annenin akran yönetimi davranışları arasındaki bağlantıları ve bu bağlantılarda annenin akran yönetiminde yeterliğinin ve arkadaşlara ilişkin endişelerinin aracı rolünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Tilton-Weaver ve Galambos'un (2003) önerdiği model uyarlanmış ve ergenin algıladığı yalnızlık, bir değişken olarak modele eklenmiştir. Ergenlik döneminde psikososyal gelişimi inceleyen kapsamlı bir araştırma projesinin parçası olan araştırmanın örnekleme, Ankara ilinde 7.-10. sınıfa devam eden 297 ergen ve annelerinden oluşmaktadır. Bulgular, ergenin saldırganlığı ile algıladığı yalnızlığın, annelerin akran yönetimi davranışlarını farklı boyutlarda yordadığını göstermiştir. Ergenin saldırganlığı, annenin çocuğunun arkadaşlığını onaylamama yönündeki iletişimini pozitif yönde yordamakta, ergenin algıladığı yalnızlık ise annenin çocuğunun arkadaşlığını destekleyici iletişimini, akran tercihleriyle ilgili iletişimini ve akranları onaylamamayı negatif yönde yordamaktadır. Ayrıca annenin arkadaşlara ilişkin endişesinin aracı rolleri bulunmuştur. Buna göre; çocuğun yalnızlığı azaldıkça, annenin endişesi azalmakta ve anne çocuğun arkadaşlıklarını destekleyici iletişimi daha fazla kurmaktadır. Ayrıca çocuğun olumlu sosyal davranış gösteren arkadaşların artması ise annenin endişesini azaltmakta ve anne çocuğuyla arkadaşlıkları destekleyici iletişimi daha fazla kurmaktadır. Elde edilen ilişkilerin gücü orta düzeyde olmakla birlikte, sonuçlar anne endişesinin ergen, akran ve anne ilişkilerinin kalitesini belirleyebildiğine işaret etmektedir.

Anahtar kelimeler: Ebeveynin akran yönetimi davranışları, ebeveynin akranlarla ilgili inançları, ergenlerin psikososyal uyumu, arkadaşlık ilişkileri

Abstract

The associations of adolescents' psychosocial adjustment and relationship qualities with parents and peers have been widely studied; however there has been little concern on the possible impact of adolescents' psychosocial adjustment on parents' use of peer management behaviors. The specific aim of this study was to assess these relations and the mediating role of mothers' efficacy and concerns about adolescents' friendships on the relationships among adolescent adjustment, having prosocial and deviant friends and mothers' peer management behaviors. For this aim, Tilton-Weaver and Galambos's (2003) proposed model was adapted and adolescents' perceived loneliness introduced to the model. As a part of a project about the psychosocial development in adolescence, 297 seventh-to-tenth grade students and their mothers participated in this study in Ankara. Results revealed that adolescent aggression and loneliness predicted mothers' peer management on different dimensions. Adolescent aggression predicted mothers' "communications of disapproval" positively, whereas adolescents' perceived loneliness predicted mothers' communication about "supporting friendships", "preferences", and "disapproval" negatively. In addition, a series of regression analyses indicated the mediator role of mothers' concerns about their adolescents' friends. Accordingly, when adolescents reported lower levels of loneliness, mothers reported fewer concerns and communicated more about supporting friendships. Similarly, as adolescents reported having more prosocial friends, levels of mothers' concern was lowered and mothers communicated more about supporting friendships. Although, the predictive values are moderate, findings revealed the importance of mother's concern about adolescent's friendships in the quality of relationships among adolescent, peer, and mother.

Key words: Parents' use of peer management behaviors, parental beliefs about adolescents' peer relationships, adolescents' psychosocial adjustment, friendship relations

Yazışma Adresi: Dr. Ahu Öztürk, M.E.B. Özel Biliş Anaokulu, Nilüfer Caddesi, No:44, 16265, Osmangazi, Bursa, Türkiye.

E-posta: ahuozturk2002@yahoo.com

Yazar Notu: (1) TÜBİTAK-SOBAG (105K029) araştırma projesinden üretilen bu çalışmada en başta Doç. Dr. Asiye Kumru'ya, farklı aşamalarda önemli katkıları olan H.Ü. Gelişim Psikolojisi Laboratuvarındaki araştırmacılara ve projenin gerçekleşmesini sağlayan öğrencilere, anne babalarına ve öğretmenlere teşekkür ederiz.

(2) Makalenin bir kısmı 14. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde (Ankara- Hacettepe Üniversitesi, 6-8 Eylül 2006) sunulmuştur.

Ergenlik döneminde ebeveynin ebeveynlikle ilgili uygulamaları ve ergenin arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler karmaşık ve dinamik bir süreçtir. Bu bağlamda ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlık özelliklerinin, ebeveynin anne babalık davranışlarına olan etkisi pek az çalışılmış bir konudur. İlgili yazında daha da az çalışılan bir diğer alan ise, annenin çocuğunun arkadaşlıklarıyla ilgili inançlarının davranışlarına olan olası etkileridir. Bu araştırmanın, ergenin arkadaşları ve uyumunun, annenin çocuğunun akran ilişkilerini yönetim davranışları üzerindeki etkilerini, annenin bu arkadaşlıklarla ilgili inançları aracılığıyla Kuzey Amerika dışındaki bir kültürde ele alan ilk çalışmalardan biri olduğu söylenebilir. Tilton-Weaver ve Galambos (2003) tarafından sınıyan orijinal modelden farklı olarak bu çalışmada ebeveyn inanç ve davranışlarını yordayan uyum göstergelerinden biri olarak ergenin yalnızlığı ele alınmaktadır.

Erken ergenlik döneminden itibaren, ergenler zaman içinde ebeveynleriyle birlikte daha az etkinlik yapmakta, akranlarıyla daha fazla beraber olmayı seçmektedir (Larson ve Richards, 1991). Bununla beraber ebeveynler de ergenlerin akran grubuyla ilişkilerini ve grubun ergenin davranışı üzerindeki etkisini belli ebeveynlik stratejileriyle kontrol etmektedirler (Steinberg, Darling, Fletcher, Brown ve Dornbush, 1995). Ebeveynin akran yönetimi stratejilerinin etkililiği çocuğun bulunduğu gelişimsel döneme göre değişebilmektedir. Ebeveynler, görece daha küçük yaşta çocukları için uyguladıkları izleme ve sosyal yaşamlarını düzenleme gibi daha yakından ve doğrudan yönetim stratejilerini etkin biçimde kullanırken, ergenlikle beraber artan özerklik ihtiyacıyla göz önünden uzaklaşan çocukları için iletişim gibi daha dolaylı stratejileri kullanmayı tercih edebilmektedirler (Lollis, Ross ve Tate, 1992; Parke ve Buriel, 1998; Tilton-Weaver ve Galambos, 2003).

Ergen, ebeveyn gözetiminden uzaklaştıkça olumsuz davranışları daha fazla deneyimleme fırsatı bulmaktadır (Borawski, Ievers-Lands, Lovegreen ve Trapi, 2003). Ergenin olumsuz davranışlarındaki artış, akranların olası olumsuz etkileriyle ilgili olarak ebeveynin endişelerini de arttırabilmektedir (Gottfredson ve Hirshi, 1995; Pasley ve Gecas, 1984).

Ergenlik döneminde, kendi benliğine yabancılaşmak olarak tanımlanan ve yalnız olma (sosyal yalnızlık) ve yalnız hissetme (duygusal yalnızlık) olarak temelde iki boyutta ele alınan yalnızlık ergenin sosyal ve duygusal uyumu açısından önemli bir değişkendir (Sippola ve Bukowski, 1999). Özellikle ergenlik döneminde daha yoğun bildirilen sosyal yalnızlığın (Rubinstein ve Shaver, 1982), ergen için akran ilişkilerinin artan önemi ve bireyselleşme süreciyle olan yakın ilişkisi (Goossens ve Marcoen, 1999a; 1999b) birlikte ele alındığında, gelişimsel açıdan yalnızlığın önemi daha net anlaşılmaktadır. Yalnızlık, ergenlik döneminde kişiler arası ilişki-

lerde de kuvvetli bir gösterge olarak bildirilmektedir (Marcoen, Goossens ve Caes, 1987). Ergenlik dönemiyle ilgili olarak ülkemizde yapılan çalışmalarda yalnızlık ve akran grubundan dışlanma arasındaki bağlantılar ortaya konmuş (Demir ve Tarhan, 2001) ve katılımcıların yarısından fazlasını ergenlerin (15-25 yaş) oluşturduğu diğer bir çalışmada ise yalnızlığın intihar olasılığını yordayan güçlü bir değişken olarak ortaya çıktığı gözlenmiştir (Durak-Batgün, 2005). İlgili yazında, ergenlik döneminde arkadaşlık ilişkileri (Boiving, Hymel ve Bukowski, 1995) ve ebeveynlerle ilişkilerin (örn., anne-ergen iletişimi) ergenin yalnızlığı üzerindeki etkileriyle ilgili sınırlı sayıda bulgu yer almakla birlikte (örn., Brage, Meredith ve Woodward, 1993) ergenin sosyal yönden yalnızlık duygusunun ebeveyn üzerindeki etkilerini araştıran çalışmaya rastlanmamıştır.

Ebeveynin akran yönetimi davranışları ise ebeveynin akranlarla ilişkiler konusunda ergenle iletişime girme ve arkadaşlıklar için zemin hazırlama gibi ergen-akran ilişkisini etkilemeye yönelik dolaylı davranışlarıdır (Tilton-Weaver ve Galambos, 2003). Ebeveynin akran yönetimi davranışlarını ele alan az sayıda araştırmanın büyük kısmı ebeveynin bu yöndeki uygulamaları ve ebeveynlik stillerinin ergenin arkadaşlık ilişkileri ve uyum davranışları üzerindeki etkileriyle ilgilidir (Mounts, 2000; 2001; 2004; 2007). Bununla birlikte ebeveynin akran yönetimi uygulamaları, aile ortamı ve çocuğun akran ilişkilerinin birbirlerini karşılıklı olarak etkilediklerini (örn. zorlayıcı ebeveynlik ve ergenin problemleri akran ilişkileri) destekleyen azımsanmayacak sayıda çalışma da bulunmaktadır (örn., Bukowski ve Adams, 2005; Scaramella, Conger, Spoth ve Simons, 2002; Spoth, Neppl, Goldberg-Lillehoj, Jung ve Ramisetty-Mikler, 2006).

Tilton-Weaver ve Galambos (2003) bir sosyal etkileşim modelini sınadıkları araştırmalarında, ergenlerin kişilik özellikleri, arkadaşlarının sosyal davranış özellikleri ile anne ve babanın akran yönetimi davranışları arasındaki ilişkilerde ebeveynlerin arkadaşlıklarla ilgili inançlarının aracı etkilerini incelemiştir. Sonuçlar, ebeveynlerin ergenin ve arkadaşlarının olumsuz davranışlarıyla ilgili endişelerinin, ebeveyni, çocuğunun arkadaşlarını onaylamama ve arkadaşları hakkında daha fazla bilgi toplamaya yönelttiğini göstermektedir. Ayrıca anne ve babanın akran yönetiminde, en sık arkadaşlığı destekleyici iletişimi kullandıkları ve arkadaşlığı destekleyici iletişimde bulunma hariç anne ile babaların kullandıkları diğer tüm yönetim biçimlerinin oldukça benzer olduğu bulunmuştur.

Ebeveynlerin kullandıkları akran yönetimi davranışlarıyla ilgili yazında, hem ergenlik hem de çocukluk döneminde ortak biçimde kullanılan bazı davranışlar öne çıkmaktadır. Bunlardan ergenin olumlu sonuç davranışlarıyla ilişkilendirilen en belirgin ikisi; ebeveynin arkadaşlıkla ilgili standartlar, değerler, beklentiler ve

olası sonuçlara ait iletişimi anlamına gelen *rehberlik* ile ebeveynin belli arkadaşlıkları ve ergenin tercih ettiği akranlarla yaptığı etkinlikleri *destekleme* davranışlarıdır (Parke ve Ladd, 1992). Ergenlik döneminde uygulanan diğer yönetim davranışları ise ebeveynin ergene belli akranları onaylamadığını iletmesi veya onlarla görüşmesini *yasaklaması* ve ebeveynin ergenin arkadaşlarıyla ilgili kendi seçimlerini yapmasına izin vermesi yani *yansız (nötr)* olmasıdır (Mounts, 2001; 2002). Bu dönemde ebeveynin yansız olması yani şu ya da bu şekilde ergenin arkadaş seçimine karışmaması ergenin özerklik gereksinimini karşılarken ebeveynin yasaklamaları, akranların olumsuz etkilerine karşı koruyucu bir işleve sahip olabilmektedir (Tilton-Weaver ve Galambos, 2003). *Bilgi toplama* davranışı ise ergenin akranlarla ilişkilerini ebeveynin gözü önünden uzakta yaşaması ve bu deneyimler hakkında ebeveyne çok fazla bilgi vermemesi nedeniyle özellikle ergenlik döneminde ebeveynler tarafından tercih edilmektedir (Csikszentmihalyi ve Larson, 1984; Stattin ve Kerr, 2000).

Ebeveynlerin akran yönetimi davranışlarının ergenin cinsiyet ve yaş gibi özellikleriyle ilişkisi üzerine elde edilen bulgular birbirinden farklıdır. Vernberg ve arkadaşları (1993), ebeveynlerin, kızların arkadaşlıklarını erkeklere göre daha kolaylaştırıcı yönde yönettiklerini bulmuştur (Vernberg, Beery, Ewell ve Absender, 1993). Ayrıca anne ve ergen arasında ergenin arkadaşlıklarıyla ilgili iletişimde cinsiyete bağlı farklar da bulunmuş; kızların erkeklere göre anneleriyle daha yakın ve samimi iletişim kurdukları bildirilmiştir (Kerns, Klepac ve Cole, 1996). Diğer bir grup çalışma ise ebeveynlerin ergen çocukları için kullandıkları akran yönetimi stratejilerinin kız ve erkek çocuklarına göre farklılaşmadığını göstermektedir (Mounts, 2000; 2001; 2002; Tilton-Weaver ve Galambos, 2003).

Ebeveynlerin inanç sistemlerinin çocuğun bilişsel veya sosyal yeterliği ve ebeveynlerin kendi ebeveynlik uygulamaları üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir (Darling ve Steinberg, 1993; Harkness ve Super, 1996). Örneğin, annelerin otoriteleriyle ilgili inançlarının çocuklarını izleme davranışlarını yordadığı bildirilmiştir (Smetana ve Daddis, 2002). Çocuk, ebeveyninden tepki almaya yönelik davranışlar sergilemekte ve ebeveynin çocuk yetiştirmeye ve çocuğun özelliklerine ilişkin inançları da davranışlarına yön vererek, çocuğun kişilik özelliklerini ve davranışlarını etkilemektedir (Bell, 1968; Bell ve Chapman, 1986; Lytton, 1990). Ergenlerin ebeveynleriyle yapılan çalışmalar, ebeveynin, ergenin arkadaşlıklarıyla ilgili tarafsızlığının, ergeni ne ölçüde kontrol etmesi gerektiği düşüncesiyle ilişkili olduğunu ve özellikle ergenin akranlarından olumsuz etkilenebileceğini düşündüğünde daha fazla kontrol kullandığını göstermektedir (Mounts, 2000; Smetana ve Asquith, 1994). Bu bulgular hep birlikte değerlendirildiğinde;

ebeveynin, çocuğuyla ilgili endişelerinin (ergenin sosyal uyumu ve arkadaşın olumsuz etkileri gibi konularda) onu, çocuğunun akran ilişkilerini daha etkili biçimde yönetmeye güdülediği söylenebilir.

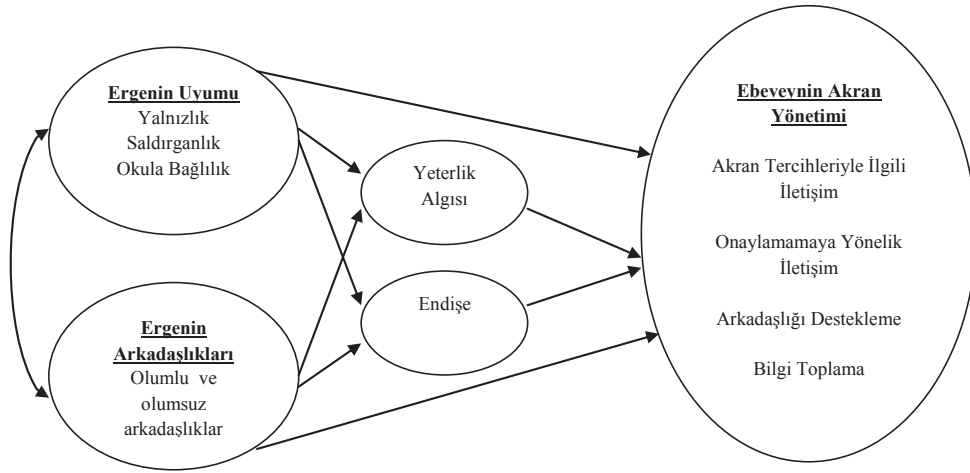
Diğer bir grup çalışma ise ebeveynin endişesi yerine yeterlik algısının rolünü ele almaktadır. Kendi yeterlik algıları yüksek olan ebeveynlerin, ergenin arkadaşlıklarına doğrudan dahil oldukları ve onları daha fazla izledikleri bildirilmiştir (Shumow ve Lomax, 2002). Annelerin ebeveynlikleriyle ilgili yüksek düzeydeki yeterlik algısının, sıcaklık ve duyarlılık gibi ebeveynlik özellikleriyle ilişkili olduğu (Coleman ve Karraker, 1997; Teti ve Gelfand, 1991) ve bu özelliklerin, çocuk ve ergenlerde problem davranışlara karşı koruyucu olduğu (Pettit ve Bates, 1989; Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush, 1991) ayrıca çocukta daha yüksek benlik algısı, akademik başarı ve düşük düzeyde kaygı ve depresyon gibi özelliklerle de ilişkili olduğu (Patterson, DeBaryshe ve Ramsey, 1989; Holmbeck, Paikoff ve Brooks-Gunn, 1995) ortaya konmuştur. Annelerin düşük düzeyde ebeveyn yeterlik algıları ise zorlayıcı (coercive) disiplin kullanmalarıyla olumlu yönde ilişkili bulunmuştur (Bugental ve Cortez, 1988).

Araştırmanın Amacı ve Hipotezleri

Bu araştırma, Tilton-Weaver ve Galambos'un (2003) ileri sürdükleri sosyal etkileşim modeli temelinde, annelerin akran yönetimi uygulamalarında, ergenin uyumu ve arkadaşlıklarının rolünü incelemekte ve özellikle bu ilişkide annenin endişe ve yeterlik gibi kendisiyle ilgili inançlarının katkısı da ele almaktadır. Sözü edilen modele bu çalışmanın katkısı; ergenlik dönemindeki önemi hem kuramsal hem de görgül olarak ortaya konan ergenin yalnızlık duygusunun uyum göstergelerine eklenmesi ve bu şekilde uyarlanmış bir modelin (bkz., Şekil 1) Türkiye'de kentli bir ergen örnekleminde sınanmasıdır. Önerilen modelde dört yordayıcı değişken; cinsiyet, yaş, ergenin uyumu ve ergenin arkadaşlıklarıdır. Ebeveynin dört farklı akran yönetimi davranışı (ebeveynin tercih ettiği, onaylamadığı ve desteklediği akranlar/ilişkiler konularında ergenle iletişimde bulunma ve bilgi toplama) ise yordanan değişken ve ebeveynin ergenin akran ilişkilerini yönetmede yeterlik algısı ile ebeveynin ergenin arkadaşlarına ilişkin endişeleri de iki aracı değişkendir. Bu değişkenler arasında öngörülen ilişkiler aşağıda belirtilmiştir.

1. Ebeveynin akran yönetimi davranışları, ergenin yaşına ve cinsiyetine göre farklılaşacaktır. Örneğin, ebeveynlerin daha küçük yaş grubundakilere ve kızlarına daha yüksek düzeyde akran yönetimi uygulamaları beklenmektedir.

2. Ergenin uyumu ve arkadaşlıkları ile ebeveyn akran yönetimi davranışları ilişkilidir. Örneğin, ebeveynlerin, ergenin olumlu arkadaşlıklarını onaylayarak ve des-

Şekil 1. Ebeveynlerin Akran Yönetimi Davranışları Yordayıcılarıyla İlgili Tilton-Weaver ve Galambos'un (2003) Araştırmamız Kapsamında Uyarlanmış Kavramsal Modeli

tekleyerek; ergenin uyumunu artırma yönünde; öte yandan bilgi toplayarak, onaylamayarak ve desteklemeyerek ergenin olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlarının olası olumsuz etkilerini azaltma yönünde davranacakları beklenmektedir.

3. Ergenin uyumu ve arkadaşlıkları ile ebeveynin akran yönetiminde yeterlik algısı ve akran ilişkilerinden duyduğu endişe ilişkilidir. Örneğin, ergenin olumlu arkadaşlıklarının ebeveynin ergenin arkadaşlarla ilgili endişelerini azaltacağı, yeterlik algısını ise arttıracığı beklenmektedir.

4. Ebeveynin akranlar konusundaki endişesi ve akran ilişkilerini yönetmedeki yeterliği, ebeveynin akran yönetim davranışları ile ilişki gösterecektir. Örneğin annenin akran ilişkilerinden duyduğu endişe arttıkça annenin akran yönetiminde daha olumsuz; yeterlik algısı arttıkça ise daha olumlu davranışları kullanması beklenmektedir.

5. Annenin, ergen çocuğunun arkadaşlıklarıyla ilgili olarak bildirdiği endişe ve akran ilişkilerini yönetmedeki yeterliğinin (annenin inançları), ergenin psikososyal uyumu ve sahip olduğu arkadaşların niteliği ile annenin akran yönetimi davranışları arasındaki ilişkide aracı rolleri olacağı beklenmektedir.

Yöntem

Örneklem

Bu araştırma, çocukluk döneminden yetişkinlik dönemine geçiş sürecinde sosyal ilişkilerin niteliği ve karakter oluşumu ile ilgili bir araştırma projesinin ön ça-

lışma verilerine dayanmaktadır. Bu araştırmaya yaşları 12 ile 18 arasında değişen ($Ort._{ergenyas} = 14.46$, $S = 1.62$) toplam 304 ergen (141 erkek, 163 kız) ve anneleri katılmıştır. Annelerden alınan bilgilere göre; ailelerin yaklaşık % 94'ünde anne-baba ve ergen birlikte yaşamakta, % 4'ünde anne-baba boşanmış ve anne -ergen birlikte yaşamakta, %1'inde anne-baba evli ama ayrı yaşamakta ve % 1'inde ergen diğer bir yakınının yanında yaşamaktadır. Yine annelerin yaklaşık % 2'si okuma-yazma bilmediğini % 21'i ilkokul, % 10'u ortaokul, % 30'u lise, % 10'u yüksekokul, % 25'i üniversite mezunu olduğunu ve % 2'si lisansüstü bir dereceye sahip olduğunu bildirmişlerdir. Ayrıca annelerin yaklaşık % 68'i herhangi bir işte çalışmamaktadır. Ailenin gelir durumunu, annelerin yaklaşık % 4'ü alt, % 7'si ortanın altı, % 61'i orta, % 26'sı ortanın üstü ve % 2'si üst gelir grubu olarak bildirmişlerdir.

Araştırmaya katılmayı kabul eden 304 annenin çocuklarının yaklaşık % 48'i 7. ve 8. sınıfa (85 kız, 60 erkek) ve %5 3'ü 9. ve 10. sınıfa (78 kız, 81 erkek) devam etmektedir. Araştırmanın verileri, Ankara'da Çankaya İlçesine bağlı üç ilköğretim okulu ve iki liseden 2006 yılının bahar döneminde toplanmıştır. Anne ve ergen bildirimlerinden yararlanılan bu araştırmada; ergenlerin annelerinin genel olarak araştırmaya katılım oranı % 74'dür. Annelerin ergenin bulunduğu eğitim kademesine göre katılımları ise ortaokul grubu için % 70 ve lise grubu için ise % 78'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan ölçeklerin büyük bir kısmı proje grubu tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Öl-

çekler gelişim psikolojisi alanında uzman İngilizce ve Türkçe'ye hâkim bir grup tarafından kültüre uygunluğu ve ifadelerin anlaşılabilirliği yönünden değerlendirilmiştir. Uygulama öncesi, örneklem grubunun özelliklerine sahip küçük bir gruptan ölçeklerdeki ifadeleri anlaşılabilirlik açısından değerlendirmeleri istenmiş ve ölçekler uygulamaya hazır hale getirilmiştir. Araştırmada elde edilen demografik bilgilerin yanı sıra 7.-10. sınıflardaki ergenlere; Olumlu Arkadaşlar, Sapkın (Olumsuz Davranışlar Gösteren) Arkadaşlar, Saldırganlık, Okula Bağlılık ve annelerine ise Ebeveynin Akranlara İlişkin Endişeleri, Ebeveynin Akran Yönetiminde Yeterlik Algısı ve Ebeveyn Akran Yönetim Davranışları Ölçeği uygulanmıştır. Ergenlerin yalnızlık puanı ise; soruların içeriğinin yaşa uygunluğu göz önüne alınarak uygulanan, Yalnızlık ve Sosyal Doyum (7. ve 8. Sınıflar) ile UCLA Yalnızlık (9. ve 10. Sınıflar) ölçeklerinden öğrencilerin aldıkları puanların z değerine çevrilmesi ve düzeltme uygulanması sonucunda elde edilmiştir.

Demografik Bilgi Formu. Ergen ve annenin yaş, cinsiyet, eğitim durumu, çalışma durumu, sosyo-ekonomik durumun maddi/sosyal belirleyicileri gibi özellikleri değerlendirmek amacıyla hazırlanmış formdur.

Ergen Bildirimleri

Olumlu Arkadaşlar Ölçeği (Prosocial Friends).

Tilton-Weaver ve Galambos (2003) tarafından geliştirilen ve dört dereceli dört maddeden oluşan (1 = bana hiç uymuyor; 4 = bana tamamen uyuyor) bu ölçekte, arkadaşların olumlu sosyal davranışlarını ölçen maddeler bulunmaktadır (örn., "Arkadaşlarım genelde dürüst ve güvenilirdir."). Orijinal ölçeğin iç tutarlık katsayısı .64'tür. OAÖ'nün Türkçe formunun araştırma örnekleminde elde edilen iç tutarlık değeri ise .69 olarak bulunmuştur.

Sapkın (Olumsuz Davranışlar Gösteren) Arkadaşlar Ölçeği - SAÖ (Deviant Friends). Çalışmada Galambos ve Maggs (1991) tarafından geliştirilen dört dereceli ve dört maddeli (1 = bana hiç uymuyor; 4 = bana tamamen uyuyor) ölçeğe, araştırma grubu tarafından "Birlikte gezip dolaştığım arkadaşlarımın çoğu kavga çatışma gibi önemli bir olaya karışmıştır" gibi ergenlik döneminde sıkça gözlenen olumsuz sosyal davranışları içeren üç madde daha eklenmiştir. Orijinal ölçeğin iç tutarlık katsayısı .74, bu araştırma kapsamında elde edilen iç tutarlık değeri ise .75'dir. SAÖ'den elde edilen yüksek puan ergenlerin olumsuz ya da problem davranış gösteren arkadaşlara daha çok sahip olduğunu göstermektedir.

Yalnızlık ve Sosyal Doyum Ölçeği - YSDÖ (Loneliness and Social Dissatisfaction Scale). Ergenin yalnızlığı ile ilgili bildirimleri, Asher, Hymel ve Renshaw (1984) tarafından geliştirilen, Asher ve Wheeler (1985) tarafından okul ortamına uygun hale getirilen ve Tarhan (1996) tarafından Türkçeye uyarlanan YSDÖ ile değerlendirilmiştir (Cronbach $\alpha = .89$).

Toplam 24 maddeden oluşan ölçekte, çocukların yalnızlık ve sosyal doyumsuzluk duygularıyla ilgili 6 olumlu ve 10 olumsuz toplam 16 madde (örn., "Sınıftaki diğer çocuklar tarafından oldukça sevilirim", "Okulda kendimi dışlanmış hissediyorum") ve çocukların ilgi ve uğraşlarıyla ilgili olarak 8 dolgu maddesi (örn., "Müzikten hoşlanırım") bulunmaktadır. Katılımcıdan, her ifadenin kendisi için doğruluğunu beş dereceli (1 = hiç doğru değil; 5 = her zaman doğru) ölçek üzerinde değerlendirmesi istenmektedir. Bu araştırmada 7. ve 8. sınıf öğrencilerine uygulanan ölçeğin iç tutarlık katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

UCLA Yalnızlık Ölçeği (UCLA Loneliness Scale).

Russell, Peplau ve Cutrona (1980) tarafından gözden geçirilen UCLA Yalnızlık Ölçeği, bireyin sosyal ilişkilerden aldığı doyumu değerlendiren 20 maddeden (9 olumlu ve 11 olumsuz) oluşmaktadır (örn., "Kendimi yakın hissettiğim insanlar var", "Kendimi grup dışına itilmiş hissediyorum"). Her bir madde dört dereceli (1 = ben bu durumu hiç yaşamam; 4 = ben bu durumu sık sık yaşamam) ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Demir (1989) tarafından uyarlanan ölçeğin güvenilirlik katsayısı .94 ve test-tekrar test yöntemiyle elde edilen korelasyon katsayısı ise .91 olarak bulunmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek düzeyde yalnızlığı ifade etmektedir. Bu araştırmada lise örnekleminde (9. ve 10. sınıf) uygulanan ölçeğin iç tutarlık katsayısı .91 olarak bulunmuştur.

Saldırganlık ve Olumlu Sosyal Davranış Ölçeği (Aggressive and Prosocial Behavior Questionnaire).

Boxer, Tisak ve Goldstein (2004) tarafından geliştirilen ölçek, dört dereceli 25 maddeden oluşan (1 = hiç tanımlamıyor; 4 = kesinlikle tanımlıyor) bir ölçektir. Ölçekte, saldırganlık, amaca yönelik ve tepkisel saldırganlık olmak üzere iki boyutla; olumlu sosyal davranış ise özgeci, amaca yönelik ve tepkisel olumlu sosyal davranış olmak üzere üç alt boyutla ölçülmektedir. Boxer ve arkadaşları (2004), tepkisel ve amaca yönelik saldırganlık maddelerinin birlikte ele alındığı (Cronbach $\alpha = .87$) özgeci ve tepkisel olumlu sosyal davranış maddelerinin de yine tek bir faktörde toplandığı (Cronbach $\alpha = .88$) ve amaca yönelik olumlu sosyal davranışın üçüncü faktör olarak ortaya çıktığı (Cronbach $\alpha = .90$) bir yapı çözümlemesi önermiştir. Bu araştırmada SOSDÖ'nin sadece saldırganlık alt boyutu kullanılmıştır (Cronbach $\alpha = .90$).

Okula Bağlılık İndeksi. Bu araştırmada ergenlerin psikososyal uyum göstergeleri olarak yalnızlık ve saldırganlığın dışında "okula bağlılık" da bir değişken olarak alınmıştır. Demografik bilgi formunda yer alan üç soruyu (1. Okulu ne kadar seviyorsun, 2. Okul senin için ne kadar önemli, 3. Bu okulda bulunmaktan ne kadar memnunsun) ergenlerin dört dereceli (1 = hiç; 4 = çok) ölçek üzerinden değerlendirmesi istenmiştir. Bu üç sorudan ilk yazar tarafından bir "Okula Bağlılık" indeksi oluşturulmuş ve indeksin iç tutarlık katsayısı .72 olarak

bulunmuştur.

Anne Bildirimleri

Ebeveynin Akranlara İlişkin Endişeleri (Parents' Concerns and Worries about Adolescents' Friendship). Ölçek Freedman-Doan, Arbretton, Harold ve Eccles (1993) tarafından geliştirilen iki madde ve Tilton-Weaver ve Galambos (2003) tarafından geliştirilen dört madde olmak üzere toplam altı maddeden oluşmaktadır (örn., "Çocuğumun arkadaş grubunun özellikleri beni endişelendirir"). Anne-babalar çocuklarının arkadaşları ile ilgili dört maddeyi kendilerine uygunluğuna göre beş dereceli (1 = hiç uymuyor; 5 = tamamen uyuyor) ve kalan iki maddeyi yedi dereceli (1 = hiç doğru değil; 7 = çok doğru) ölçek üzerinde değerlendirmektedir. Orijinal ölçeğin iç tutarlık katsayısı anne için .78 ve proje örnekleminde ($N = 558$) ise .73 olarak bulunmuştur.

Ebeveynin Akran Yönetiminde Yeterlik Algısı (Parents' Perceived Efficacy in Managing Adolescents' Friendships). Freedman-Doan ve arkadaşları (1993) tarafından geliştirilen ölçek, beş maddeden oluşmakta (örn., "Çocuğumun okulda yanlış gruplara katılmasını engelleyebilirim") ve ebeveyn her bir maddeyi yedi dereceli bir ölçek üzerinden değerlendirmektedir (1 = çok az; 7 = çok fazla). Ölçeğin iç tutarlık katsayısı anne için orijinalinde .93 ve bu çalışmada .88 olarak bulunmuştur.

Ebeveynin Akran Yönetim Davranışları Ölçeği (Parents' Peer Management Behaviors). Tilton-Weaver ve Galambos (2003) tarafından geliştirilen 13 maddeden oluşan ölçeğin Ebeveynin Akran Tercihleriyle İlgili İletişimi (örn., "Çocuğunuzla arkadaşlarında tercih ettiğiniz özellikler konusunda konuştunuz mu?"), Akranları Onaylamamaya İlgili İletişimi (örn., "Çocuğunuz için kötü olacağını düşündüğünüzde, bazı arkadaşlarıyla yapacağı bir faaliyete hayır dediniz mi?"), Arkadaşlığı Destekleyici İletişimi (örn., "Çocuğunuzun arkadaşlarıyla birlikte olması için ortam sağladınız mı?") ve Bilgi Toplama (örn., "Çocuğunuzun arkadaşları hakkında diğer anne-babalara soru sordunuz mu?") olmak üzere dört alt ölçeği bulunmaktadır. Anneler her bir maddede yer alan ebeveynin akranlarının davranışlarıyla ilgili değerlendirmeleri, son bir-iki ay içinde çocuklarına ne sıklıkta ilettiklerini beş dereceli bir ölçek üzerinden bildirmektedir (1 = hiç; 5 = hemen hemen her gün). EAYDÖ'nün alt ölçeklerinin iç tutarlık katsayılarının istatistiksel olarak yeterli (ranj $\alpha = .66 - .78$) olduğu gözlenmiştir.

İşlem

Araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçları, ilgili okullarda öğrencilerin ders saatleri içinde uygulanmıştır. Ergenlere proje kapsamında ilgili bilgi ve yönergeler verildikten sonra kimliklerinin gizli kalacağı ve gönüllülüğün esas alındığı belirtilmiştir. Uygulama, araştırmaya katılmayı kabul eden ergenlerle, her sınıftan ortalama 30 öğrencinin katılımıyla iki ya da üç otu-

rumda gerçekleştirilmiştir. Annelerin ölçek formlarına, bilgilendirme-izin formu da eklenmiş ve zarf içinde öğrenciler aracılığıyla anneye gönderilmiştir. Annelerden gelen kapalı zarf içindeki formlar geri alınmıştır.

Bulgular

Analizlere başlamadan önce veriler, kayıp değer, aşırı değerler ve uygulanması planlanan analizin sayıltıları açısından değerlendirilmiş ve asıl analizlere toplam 297 (138 erkek, 159 kız) ergen-anne çifti alınmıştır.

Ebeveynin Akran Yönetimi Davranışlarında Ergenlik Evresi ve Cinsiyete Bağlı Farklar

Ergenin erken ya da orta ergenlik evresinde bulunmasının ve cinsiyetinin ebeveynin akran yönetimi davranışları üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla 2 (ilköğretim ve lise) \times 2 (ergenin cinsiyeti) tekrar ölçümlü ANOVA uygulanmıştır. Analizler sonucunda ebeveyn akran yönetimi davranışları (ebeveynin akran tercihleriyle ilgili iletişimi, onaylamamaya ilgili iletişimi, arkadaşlığı destekleyici iletişimi ve bilgi toplama) üzerinde cinsiyete ve ergenlik evresine bağlı olan herhangi bir temel veya ortak etki bulunmamıştır. Anneler akran tercihleri hakkında lisedeki ergenlerle ($Ort. = 3.30, S = .86$) ilköğretimdeki ergenlerden ($Ort. = 3.14, S = .89$) marginal düzeyde anlamlı olmakla birlikte daha sık iletişim kurmaktadır ($F_{1,293} = 3.104, p = .08$). Ergenlik evresi ve cinsiyet değişkenlerinin ebeveynin akran yönetimi davranışları üzerinde temel ve ortak etkileri gözlenmediği için bu değişkenler ileriki analizlere dahil edilmemiştir.

Ergenin Arkadaşlıkları ve Uyumu ile Ebeveynin Akran Yönetimi Davranışları ve İnançları Arasındaki İlişkiler

Kavramsal modelde ele alınan değişkenler arasındaki korelasyonlar Tablo 1'de sunulmuştur. Ergenin arkadaşlıkları ve uyumu ile annenin akran yönetim davranışları arasındaki anlamlı ilişkiler ele alındığında, ergenin bildirdiği yalnızlık duygusu azaldıkça anneler, akranlarda tercih ettiği özellikler ($r = -.13, p < .05$) ve onaylamadıkları özellikler ($r = -.14, p < .05$) hakkında daha fazla iletişim kurduklarını bildirmiştir. Bunun yanı sıra, ergen, arkadaşlarının olumlu özelliklerini daha fazla bildirdikçe annesi de ergenle arkadaşlığını destekleyici iletişimi daha yüksek ($r = .12, p < .05$) bildirmiştir.

Ergenin arkadaşlıkları ve uyumu (yalnızlık, saldırganlık ve okula bağlılık) ile ebeveynin inançları arasındaki ilişkiler ele alındığında ise, öncelikle ergenin bildirdiği yalnızlık duygusu arttıkça anneler, akranlara ilişkin endişelerini ($r = .15, p < .01$) daha fazla bildirmiştir. Ergenin saldırganlığı arttıkça yine annenin bildirdiği endişe artmıştır ($r = .14, p < .05$). Ergenin okula bağlılığı arttıkça, anne akran yönetiminde kendini daha yeterli

Tablo 1. Ergenin Uyum ve Arkadaşlıkları, Ebeveynin Akran Yönetimi Davranışları, İnançları ile İlgili Korelasyonlar ve Betimleyici Sonuçlar

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Ort.	S
1.Yalnızlık	-										2.48	1.00
Ergenin Uyum ve Arkadaşlık Özellikleri	.17**	-									1.56	.53
2.Saldırganlık	-.15**	-.09	-								3.02	.59
3.Okula bağlılık	.06	.26**	-.16**	-							1.29	.38
4.Olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlar	-.36**	-.12*	.21**	-.21**	-						3.18	.53
5.Olumlu arkadaşlar	-.03	.03	.14*	-.14*	.12*	-					4.72	1.30
6.Akran yönetiminde yeterlik	.15**	.14*	-.07	.17**	-.21**	-.10	-				2.36	.62
7.Akranlara ilişkin endişeler	-.13*	.03	.04	-.06	.07	.27**	.03	-			3.22	.87
8.Akran tercihleriyle ilgili iletişim	-.10	.11	-.00	.10	.02	.05	.39**	.40**	-		2.42	.88
9.Onaylamayla ilgili iletişim	-.14*	-.03	-.07	-.05	.12*	.21**	-.32**	.38**	.08	-	3.15	.85
10.Arkadaşlığı destekleme	-.07	.09	.05	.02	.07	.13*	.02	.36**	.33**	.30**	1.78	.90
11.Bilgi toplama												

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$ Not. Korelasyonlar tüm örneklem ($N = 297$) üzerinden hesaplanmıştır.**Tablo 2.** Ebeveynin İnançlarını Yordayan Hiyerarşik Regresyon Analiz Sonuçları

Yordayıcılar	Anne Bildirimleri	
	Yeterlik/Etkililik	Endişe
	β	β
1. Basamak: Ergenin uyumu		
Yalnızlık	-.02	.13*
Saldırganlık	.05	.11
Okula bağlılık	.14*	-.04
R^2	.02	.04**
2. Basamak: Ergenin arkadaşlıkları		
Yalnızlık	.01	.08
Saldırganlık	.09	.08
Okula bağlılık	.11	.00
Olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlar	-.13*	.11
Olumlu arkadaşlar	.08	-.15*
R^2	.02*	.04**
Model R^2	.05*	.07**
Modifiye edilmiş Model R^2	.03*	.06**

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$

Not. Analizler 297 anne-ergen çifti için uygulanmıştır.

olarak bildirmiştir ($r = .14$, $p < .05$). Ergenin olumsuz davranışlar gösteren arkadaşları arttıkça, anne akran yönetiminde kendini daha az yeterli ($r = -.14$, $p < .05$) ve daha fazla endişeli ($r = .17$, $p < .01$) olarak bildirmiştir. Son olarak ergenin olumlu arkadaşları arttıkça, anne akran yönetiminde kendini daha yeterli ($r = .12$, $p < .05$) ve ergenin akran ilişkileri hakkında daha az endişeli ($r = -.21$, $p < .01$) olarak bildirmiştir (bkz., Tablo 1).

Ergenin Psikososyal Uyum ve Arkadaşlık Özelliklerinden Ebeveynin İnançlarının Yordanması

Ergenlerin psikososyal uyumu (yalnızlık, saldırganlık ve okula bağlılık) ve arkadaşlıkları ile ebeveynin inançları (ebeveynin akran yönetiminde yeterliği ve ergenin arkadaşlarına yönelik endişeleri) arasındaki bağlantılar bir dizi regresyon analizi kullanılarak sınanmıştır. Araştırmalar ergenlerin sıklıkla kendilerine benzer kişilik özellikleri ve eğilimleri olan akranları arkadaş olarak seçtiklerini göstermektedir (Kupersmidt, DeRosier ve Patterson, 1995; Rubin, Lynch, Coplan, Rose-Krasner ve Booth, 1994). Bu nedenle ergen özellikleri yani temel uyum değişkenleri (saldırganlık, yalnızlık ve okula bağlılık) regresyon eşitliğine önceki aşamada dahil edilerek kontrol edilmiştir (bkz., Tilton-Weaver ve Galam-

bus, 2003). Böylece, regresyon analizinin ilk aşamasında ergenin psikososyal uyumu ile ilgili değişkenler, ikinci aşamada ise ergenin sahip olduğu arkadaşlar değişkenleri (olumsuz ve olumlu davranışlar gösteren arkadaşlar) regresyon eşitliğine dahil edilmiştir (bkz., Tablo 2).

Bulgular, *annenin akran yönetiminde yeterli algısını* ilk aşamadaki psikososyal uyum değişkenlerinin tek başlarına anlamlı biçimde yordamadığını, bununla beraber son aşamada analize dahil edilen arkadaşlıkla ilgili yordayıcı değişkenlerin açıklanan varyansa anlamlı katkı sağladığını göstermektedir, $R = .21$, $R^2 = .05$, $RA^2 = .02$, $FA_{2,291} = 3.63$, $p < .05$ (bkz., Tablo 2). İkinci aşamada analize girilen arkadaşlıklarla ilgili değişkenler tek başlarına annenin algıladığı akran yönetimi yeterliğindeki

varyansın % 2'sini ve tüm değişkenler ise varyansın % 5'ini açıklamaktadır. Buna göre, ergenin okula bağlılığı arttıkça ve ergen daha az olumsuz nitelikte arkadaşlar edindikçe, annelerin, ergenlerin akran yönetiminde kendilerini daha fazla yeterli algıladığı ileri sürülebilir.

Annenin ergenlerin arkadaşlarıyla ilgili endişelerinin yordandığı aşamalı regresyon analizi incelendiğinde; birinci aşamada; $R = .19$, $R^2 = .04$, $F_{3,293} = 3.71$, $p < .01$ ve ikinci aşamada; $R = .27$, $R^2 = .07$, $RA^2 = .03$, $FA_{2,291} = 5.44$, $p < .01$ değişkenlerin açıklanan varyansa istatistiksel açıdan anlamlı katkı sağladığı bulunmuştur (bkz., Tablo 2). Analize ilk basamakta girilen ergenin uyumu ile ilgili değişkenler ebeveynin endişesindeki varyansın % 4'ünü, ikinci basamakta girilen arkadaşlıklarla ilgili

Tablo 3. Ebeveynin Akran Yönetimi Davranışlarını Yordayan Hiyerarşik Regresyon Analiz Sonuçları

Yordayıcılar	Akran Yönetimi Davranışları			
	Tİ	Oİ	AD	BT
	β	β	β	β
1. Basamak: Ergenin uyumu				
Yalnızlık	-.13*	-.12*	-.16**	-.08
Saldırganlık	.06	.13*	-.02	.11
Okula bağlılık	.03	-.01	-.10	.05
R^2	.02	.03	.03*	.02
2. Basamak: Ergenin arkadaşlıkları				
Yalnızlık	-.13*	-.11	-.12*	-.06
Saldırganlık	.07	.11	-.01	.11
Okula bağlılık	.02	.00	-.12	.05
Olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlar	-.07	.08	-.04	.02
Olumlu arkadaşlar	.02	.01	.10	.06
RA^2	.01	.01	.01	.00
3. Basamak: Ebeveynin inançları				
Yalnızlık	-.14*	-.15**	-.10	-.06
Saldırganlık	.05	.07	.00	.10
Okula bağlılık	-.01	-.01	-.14*	.03
Olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlar	-.04	.05	.02	.03
Olumlu arkadaşlar	.00	.07	.04	.06
Akran yönetiminde yeterli	.27***	.08	.20***	.12*
Akranlara ilişkin endişeler	.08	.41***	-.28***	.04
RA^2	.07***	.16***	.12***	.02
Model R^2	.10***	.19***	.16***	.04
Modifiye edilmiş Model R^2	.08***	.17***	.14***	.01

* $p \leq .05$, ** $p \leq .01$, *** $p \leq .001$

Not. Tİ = akran tercihleriyle ilgili iletişim; Oİ = onaylamamaya ilgili iletişim; AD = arkadaşlığı destekleme; BT = bilgi toplama ($N = 297$ anne-ergen).

değişkenler ise % 3'ünü ve tüm değişkenler ise varyansın % 7'sini anlamlı olarak açıklamaktadır. Bu bulgular ışığında, ergenin yalnızlık duygusu arttıkça ve olumlu arkadaşlıkları azaldıkça, annelerin kendilerini ergenin arkadaşlıkları hakkında daha endişeli bildirdikleri ileri sürülebilir.

Ergenin Uyumu, Arkadaşlıkları ve Ebeveyn İnançlarından Ebeveyn Akran Yönetimi Davranışlarının Yordanması

Ergenin psikososyal uyumunun, arkadaşlarının sosyal davranış özelliklerinin ve ebeveynlerin inançlarının annenin akran yönetimi davranışlarını (ebeveynin akran tercihleriyle ilgili iletişimi, onaylamayla ilgili iletişimi, arkadaşlığı destekleyici iletişimi ve bilgi toplama) ne ölçüde yordadığını ortaya koymak amacıyla, her bir ebeveyn yönetim davranışı için bir dizi hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Yordayıcı değişkenler regresyon analizine üç aşamada girilmiştir. Birinci aşamada ergenin psikososyal uyumu (yalnızlık, saldırganlık ve okula bağlılık), ikinci aşamada ergenin arkadaşlıkları (olumsuz davranışlar gösteren ve olumlu arkadaşlar), üçüncü aşamada ise ebeveynin inançları (annenin yeterliği ve endişeleri) ile ilgili değişkenler eşitliğe dâhil edilmiş ve ebeveynin her bir akran yönetimi davranışı üzerindeki yordayıcı etkileri ayrı ayrı incelenmiştir. Ebeveynin akran yönetimi davranışlarını yordayan değişkenlere ait hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 3'de gösterilmektedir.

Ergenin psikososyal uyum göstergeleri, arkadaşlarının sosyal davranış özellikleri ve ebeveynlerin inançlarının, her bir ebeveyn akran yönetimi davranışı üzerindeki etkileri sırasıyla ele alındığında;

Annenin akran tercihleriyle ilgili iletişimini, sadece son aşamada girilen annenin inançlarının anlamlı düzeyde yordadığı bulunmuştur, $R = .31$, $R^2 = .10$, $RA^2 = .07$, $FA_{2,289} = 11.76$, $p < .001$. Son aşamadaki değişkenler annenin akran tercihleri konusundaki iletişimde gözlenen varyansın % 7'sini ve tüm basamaklarda girilen değişkenler ise varyansın % 10'unu anlamlı biçimde açıklamaktadır. Ergenin yalnızlık duygusu azaldıkça ve annenin ergenin akran yönetiminde yeterlik algısı arttıkça, anneler akran tercihiyle ilgili daha fazla iletişim kurmaktadır.

Annenin akranları onaylamayla ilgili iletişimi ile ilgili regresyon sonuçları incelendiğinde, sadece son

basamakta girilen ebeveyn inançlarının annenin akranı onaylamayla ilgili iletişimindeki varyansı anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur, $R = .44$, $R^2 = .19$, $RA^2 = .16$, $FA_{2,289} = 28.48$, $p < .001$. Bu son aşama ebeveynin akran tercihleriyle ilgili iletişimindeki varyansın % 16'sını açıklamaktadır. Analize giren her bir değişkenin beta değerleri incelendiğinde ise ergenin yalnızlık duygusu azaldıkça ve annenin ergenin akran ilişkilerinden duyduğu endişe düzeyi arttıkça, annelerin onaylamayla ilgili iletişimi daha fazla bildirdikleri gözlenmektedir.

Annenin ergenin arkadaşlığını destekleyici iletişimi ile ilgili regresyon sonuçları incelendiğinde, sadece ilk aşamada girilen ergenin uyumu ve son aşamada girilen ebeveyn inançlarının annenin akran desteğindeki varyansı anlamlı düzeyde açıkladığı bulunmuştur. Sırasıyla sonuçlar, birinci basamak için varyansın %3'ünün ($R = .17$, $R^2 = .03$, $F_{3,293} = 2.97$, $p < .05$) ve son basamak için varyansın % 12'sinin ($R = .40$, $R^2 = .16$, $RA^2 = .12$, $FA_{2,289} = 20.77$, $p < .001$) açıklandığını ve tüm basamaklarda girilen değişkenlerin ise varyansın % 16'sını istatistiksel olarak anlamlı biçimde açıkladığını göstermektedir. Analize giren her bir değişkenin beta değerleri incelendiğinde ise ergenin yalnızlık duygusu ve okula bağlılığı azaldıkça ve annenin ergenin arkadaşlarıyla ilgili endişesi azaldıkça, annelerin ergenin arkadaşlıklarını destekleyici iletişimi daha fazla bildirdikleri gözlenmektedir.

Son olarak ebeveyn akran yönetimi davranışlarından bilgi toplamayla ilgili aşamalı regresyon analizi incelendiğinde, hiçbir aşamadaki değişimin varyansa anlamlı düzeyde katkı sağlamadığı bulunmuştur. Bununla beraber sadece annenin akran yönetimi ile ilgili yeterlik algısı arttıkça annenin daha fazla bilgi toplama davranışı gösterdiği gözlenmiştir¹.

Aracı Değişken Olarak Ele Alınan Annenin Ergenin Arkadaşlarıyla İlgili İnançları

Bu çalışma kapsamına son olarak, ergenin uyumu, arkadaşlıkları ile annenin akran yönetimi davranışları arasındaki ilişkilerde ebeveyn inançlarının (ebeveynin akran yönetiminde yeterlik algısı ve akranlara ilişkin endişeleri) olası aracı (mediator) etkileri, Baron ve Kenny'nin aracı etki için (1986) ileri sürdüğü dört altın kural kullanılarak incelenmiştir. Bu yaklaşıma göre bir aracı etkiden bahsedilmesi için; aşağıdaki dört ölçütün tümü karşılanmalıdır.

¹ Regresyon analiz tablosu incelendiğinde bazı ebeveyn akran yönetimi davranışlarında (örn. ebeveynin akran tercihleriyle ilgili ve arkadaşlığı destekleyici iletişim) olumlu ve olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlara sahip olmanın analize eklenmesiyle okula bağlılık ve saldırganlık değişkenlerinin beta değerlerinde küçük de olsa artışların gözlenmesi potansiyel bir baskılayıcı etkiye işaret etmektedir (Cohen, Cohen, West ve Aiken, 2003). Bu durumda baskılayıcı etki kuramsal olarak desteklenmediği için (örn. Okula bağlı olma tarafından yordanan anne-akran yönetiminin olumlu ve olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlara sahip olma ile ilişkiz olması) beta değerlerindeki artış göz ardı edilmiştir (Cohen ve ark., 2003).

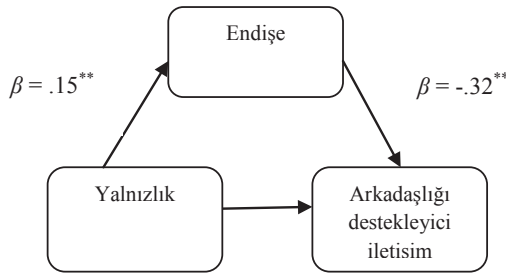
- 1) Bağımsız değişken, sonuç değişken üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir,
- 2) Bağımsız değişken, aracı değişken üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir,
- 3) Aracı değişken, sonuç değişken üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir,
- 4) Bağımsız ve aracı değişkenler eşitliğe birlikte dahil edildiğinde sonuç değişkeni yordama gücü, bağımsız değişkenin tek başına sonuç değişken üzerindeki yordama gücünden, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşüktür.

Öncelikle araştırmadaki olası aracı ilişkileri kabaca belirlemek için, Baron ve Kenny'nin (1986) ölçütleri basit korelasyonlardaki ilişkiler ele alınarak incelenmiştir (Tablo 1). Buna göre, ebeveyn inançlarından annenin akran yönetimindeki yeterliğinin; olumlu arkadaşlıklar ve annenin arkadaşlığı destekleme davranışı arasındaki ilişkiye aracılık edebileceği görülmektedir. Diğer aracı değişken adayları olan ebeveynin akranlara ilişkin endişelerinin ise (1) ergenin yalnızlığı ile annenin arkadaşlığı destekleme yönündeki iletişimi arasındaki ilişkiye ve (2) ergenin olumlu arkadaşlıklarıyla annenin arkadaşlıkları destekleyici iletişimi arasındaki ilişkiye aracılık edebileceği olasılık dahilindedir.

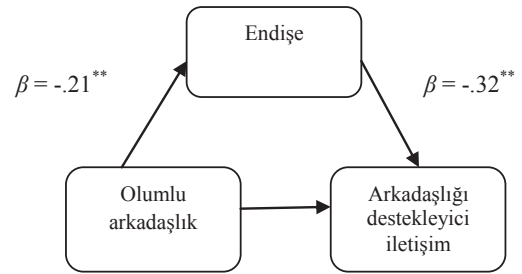
Yukarıda sözü edilen olası üç aracı etki, Baron ve Kenny'nin (1986) dört ölçütü için ayrı ayrı düzenlenen üç grup basit regresyon analiziyle sınanmıştır. Söz konusu ölçütler, ebeveynin akran yönetiminde yeterlik algısı ve akranlara ilişkin endişeleri için belirlenen üç olası ilişki için ayrı ayrı ele alınmıştır. Her bir aracı ilişki için, Baron ve Kenny'nin (1986) dördüncü ölçütünde belirttikleri beta değerlerindeki azalma miktarının anlamlılık düzeyi Sobel testi (1982) değerlendirilmiştir (Kenny, Kashy ve Bolger, 1998).

Basit regresyon analizlerinden ilk grubu, ergenin yalnızlığı ile ebeveynin arkadaşlığı destekleyici iletişimi arasında annenin endişesinin aracılık ettiği durum için düzenlenmiştir. Bulgular, yalnızlığın; anne endişesini pozitif yönde, $\beta = .15$ ($p < .01$) ve arkadaşlığı destekleyici iletişimi ise negatif yönde, $\beta = -.14$ ($p < .01$) yordadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, anne endişesi de annenin arkadaşlığı destekleyici iletişimini negatif yönde yordamaktadır, $\beta = -.32$ ($p < .01$). Anne endişesinin ergenin yalnızlığıyla birlikte eşitliğe dahil edilerek annenin arkadaşlığı destekleyici iletişiminin yordandığı regresyon analizi sonucunda ise, bağımsız değişken olan yalnızlığın etkisinin anlamsız olduğu bulunmuştur, $\beta_2 = -.10$ ($p > .05$). Anne endişesinin (aracı) eşitliğe dahil edilmesi sonucunda; yalnızlık değişkeninin (bağımsız) arkadaşlığı destekleyici iletişim (sonuç) üzerindeki açıklayıcı etkisinde gözlenen düşüş ve etkisinin anlamsız hale gelmesi anne endişesinin tam (full) aracı etkisine işaret etmektedir. (Sobel, 1982; akt. Kenny, Kashy ve Bolger, 1998). Yalnızlık değişkeninin yordayıcı gücünde gözlenen bu düşüş Sobel testi ile sınanmış ve istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu bulunmuştur, $\beta_1 = -.14$ ve $\beta_2 = -.10$; Sobel z-değeri = -2.32, $p < .05$. Buna göre; ergenin azalan yalnızlık duygusu, annenin ergenin arkadaşlığını destekleyici iletişimindeki artışla ilişkilidir ve bu durum, tümüyle annenin ergenin akran ilişkilerinden duyduğu endişedeki azalmayla bağlantılıdır (bkz., Şekil 2a).

İkinci grup basit regresyon analizi; olumlu arkadaşlıklar ile ebeveynin arkadaşlığı destekleyici iletişimi arasındaki ilişkiye annenin endişesinin aracılık ettiği durum için düzenlenmiştir. Bulgular, olumlu nitelikte arkadaşlara sahip olmanın; anne endişesini negatif yönde, $\beta = -.21$ ($p < .01$) ve arkadaşlığı destekleyici iletişimi ise

2a. $\beta_1 = -.14^{**}$, $\beta_2 = -.10$; Sobel z-değeri = -2.32, $p < .05$

2b. $\beta_1 = .12^*$, $\beta_2 = .06$; Sobel z-değeri = 2.95, $p < .01$

Şekil 2. Ebeveynlerin Ergenin Arkadaşlıklarıyla İlgili Endişelerinin, Ergenin Yalnızlığı ve Olumlu Arkadaşlıkları ile Akran Yönetimi Davranışları Arasındaki İlişkilerde Aracı Roller

pozitif yönde, $\beta = .12$ ($p < .05$) yordadığını göstermiştir. Hatırlanacağı gibi anne endişesi annenin arkadaşlığı destekleyici iletişimini negatif yönde yordamaktadır, $\beta = -.32$ ($p < .01$). Anne endişesinin ergenin olumlu nitelikte arkadaşlara sahip olma değişkeniyle birlikte eşitliğe dahil edilerek annenin arkadaşlığı destekleyici iletişiminin yordandığı regresyon analizi sonucunda, olumlu arkadaşlıkların açıklayıcı etkisinin anlamsız olduğu bulunmuştur, $\beta_2 = .06$ ($p > .05$). Bu durum, anne endişesinin, olumlu arkadaşlara sahip olma ile annenin destekleyici iletişimi arasındaki ilişkide tam aracı rolüne işaret etmekte ve düzenlenen Sobel testi sonucu bağımsız değişken olan olumlu arkadaşlığın açıklayıcı etkisindeki düşüşün istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmektedir, $\beta_1 = .12$, $\beta_2 = .06$; Sobel z -değeri = 2.95, $p < .01$). Bu bulgular; ergenin arkadaşlarının olumlu sosyal davranışlarındaki artışın annenin ergenin arkadaşlarıyla ilgili endişesini azalttığını ve annenin bu durumda ergenin arkadaşlığını destekleyici iletişimi daha fazla kullandığını göstermektedir (bkz., Şekil 2b).

Son grupta yer alan basit regresyon analizleri; ergenin olumlu özellik ve davranışlar sergileyen arkadaşlarla birlikte olması ile ebeveynin arkadaşlığı destekleyici iletişimi arasındaki ilişkiye annenin akran yönetimindeki yeterlik algısının aracılık ettiği ilişkiyi sınamak için düzenlenmiştir. Basit regresyon analizleri, olumlu nitelikte arkadaşların; anne yeterlik algısını, $\beta = .12$ ($p < .05$) ve arkadaşlığı destekleyici iletişimi, $\beta = .12$ ($p < .05$) pozitif yönde yordadığını ortaya koymuştur. Bununla birlikte, annenin yeterlik algısı annenin arkadaşlığı destekleyici iletişimini pozitif yönde yordamaktadır, $\beta = .21$ ($p < .01$). Annenin akran yönetimindeki yeterlik algısının ergenin olumlu arkadaşlıklarıyla birlikte eşitliğe dahil edilerek annenin arkadaşlığı destekleyici iletişiminin yordandığı regresyon analizi sonucunda ise, bağımsız değişken olan olumlu arkadaşlıkların etkisi istatistiksel olarak anlamsızdır $\beta_2 = .10$ ($p > .05$). Sobel testi ile incelendiğinde, olumlu arkadaşlığın etki büyüklüğündeki düşüşün istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olmadığı bulunmuştur, $\beta_1 = .12$, $\beta_2 = .10$; Sobel z -değeri = 1.72, $p = .08$.

Tartışma

Bu çalışmanın temel amacı, ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlarının olumlu ve olumsuz sosyal davranışlar göstermeleri ile annenin akran yönetimi davranışları arasındaki ilişkilere, ebeveynlerin akran yönetiminde yeterlik ve akranlarla ilgili endişelerinin olası aracı etkilerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda ergenin uyumu, arkadaşları ve annenin inançlarının akran yönetimi davranışları ile ilişkileri incelenmiş ve annelerin arkadaşlıklarla ilgili inançlarının aracı rolleri sınanmıştır.

İlk hipotez kapsamında ergenlik evresi ve cinsi-

yetin ebeveynin yönetim davranışlarını anlamlı biçimde etkilemesi beklense de, bulgularımız bu beklentiyi desteklememiştir. Öyle anlaşılmaktadır ki ergenin akran ilişkileri söz konusu olduğunda, ebeveynler ergenlik dönemi boyunca ve kız erkek farketmeksizin kullandıkları yönetim stratejileri açısından bu alana hep aynı düzeyde müdahil olmaktadır. Araştırmada dikkat çekici bir diğer bulgu ise, ulaşılan örneklem grubundaki annelerin ergenlerin arkadaşlıklarıyla ilgili görece yüksek yeterlik algıları (Ort. = 4.72) ve düşük endişeleri (Ort. = 2.36) olduğudur. Özellikle kişilerin yeterliğiyle ilgili soruların sosyal yönden beğenirlik etkisine açık olabileceği dikkate alınmakla birlikte (Kline, 1993), araştırmacılar, yeterlik algıları yüksek olan ebeveynlerin genellikle olumlu ebeveynlik uygulamalarını; tersi durumda ise negatif ve etkisiz uygulamaları kullanmayı tercih ettiklerini ortaya koymuştur (Bugental ve Cortez, 1988, Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbush, 1991).

Bu araştırmada yordanan ve bulgularla desteklenen temel hipotezlerden ilki, ergenin bazı psikososyal uyum özelliklerinin, annenin akran ilişkilerini yönetme davranışları üzerindeki etkisiyle ilgilidir. Kendini daha az yalnız hissedenen ergenlerin anneleri, akranlarda tercih ettikleri özellikler ve akranlarda onaylamadıkları özellikler hakkında çocuklarıyla daha fazla iletişimde bulunmuştur. Bunun yanı sıra basit korelasyonlar yalnızlık duygusu daha düşük olan ergenlerin, daha olumlu özelliklere sahip bir akran grubu içinde yer aldığını göstermiştir ($r = -.36$). Bu bulgular, çocuğun bazı özelliklerinin de ebeveynlik uygulamalarını etkilediği, dolayısıyla da çocuğun kendi gelişiminde aktif rol oynadığı yönündeki görüşlerle (Bell, 1968; Sameroff, 1975; Cummings ve Schermerhorn, 2003; Kuczynski, 2003) tutarlı sonuçlar vermiştir. Bu hipotez kapsamında dikkat çekici bir diğer bulgu ise; ergenin bildirdiği okula bağlılık ile annelerin arkadaşları destekleyici iletişimi arasındaki negatif yönlü yordayıcı ilişkidir. Bu bulgu iki biçimde yorumlanabilir. İlk olarak; ergenin bildirdiği okula bağlılık azaldıkça, annenin arkadaşları destekleyici iletişimi daha fazla kullandığı sonucu çıkarılabilir. Ergenin kendisiyle ilgilenen ebeveyne sahip olması ile okula bağlılığının pozitif yönde ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts ve Dornbusch, 1994). İkinci olası açıklama ise, ergenin bildirdiği okula bağlılık yüksek olduğunda annelerin arkadaşları destekleyici iletişimi daha az kullanmasıdır. Anneler okul başarılarıyla ilişkilendirdikleri okula bağlılığı yüksek çocukları için özellikle ergenlik dönemindeki akran ilişkilerini bir risk faktörü olarak algılıyor ve arkadaşlık ilişkilerine daha az destek veriyor olabilir. Kuşkusuz bu ilişki karşılıklıdır; anneler arkadaşlıkları desteklemedikleri için de çocukların okula bağlılıkları ve dolayısıyla ders çalışmaya ayırdıkları zaman yüksek olabilir. Bu son olası açıklama, özellikle kültürümüzde ergenlerin bu dönemde önemli bazı sınav-

lara hazırlanma ve başarılı olma zorunluluğuyla da ilişkisi açısından sınanmaya açıktır.

Bu ilk hipotezde ergenin psikososyal özellikleri kapsamında ele alınan bir diğer değişken grubu olan ergenin arkadaşlarının özellikleri ile annenin akran yönetimi davranışları arasında gözlenen ilişkiler, önceki bulguları kısmen destekler niteliktedir. Buna göre, olumlu arkadaşları olduğunu daha fazla bildiren ergenlerin annelerinin, çocuklarıyla arkadaşlıklarını desteklemeye yönelik daha fazla iletişim kurduğu fakat ergenin uyum özelliklerinin etkisi kontrol edildikten sonra arkadaşların özelliklerinin annenin akran yönetimi stratejilerini anlamlı biçimde yordamadığı bulunmuştur (bkz., Tablo 1). Ergenin psikososyal özelliklerinin ebeveynliğe etkisini inceleyen görece az sayıda çalışma, akran grubunun bazı özelliklerinin ebeveynin çocuğuyla kurduğu iletişimi etkilediğini göstermektedir (Tilton-Weaver ve Galambos, 2003). Bunun yanı sıra, bir akran grubunun üyesi olmanın (Berndt ve Keefe, 1995) ve akran grubunun olumlu bazı özelliklerinin (Ryan, 2001) ergenin okula ait olma algısını ve okulla ilgili faaliyetlere katılımını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Daha çok olumlu arkadaşına sahip olan ve daha az okula bağlılık bildiren ergenlerde, anneler çocuklarında arkadaşlığı destekleyici iletişimi daha çok kullanarak, ergenin arkadaşlarıyla bir arada olmasını ve dolayısıyla okulla ilgili daha olumlu tutum geliştirmesini sağlıyor olabilirler. Ebeveynin akran yönetimi davranışlarının ergen algısı açısından da incelenmesi ve ebeveyn bildirimleriyle karşılaştırılması, durumun iki yönlü olarak anlaşılmasına katkı sağlayabilir.

Özetlenecek olursa, ergende yalnızlık algısı azaldıkça annenin, ergenle arkadaşlarında tercih ettiği ve onaylamadığı özelliklerle ilgili daha fazla iletişim kurduğu; okula bağlılığı az olan ergenlerle ise arkadaşları destekleyici iletişimi daha fazla kullandığı öne sürülebilir. Annelerin ergenin uyumuna ilişkin olarak özellikle arkadaş ortamına dikkat etmesi ve buradan sağladıkları bilgi doğrultusunda akran yönetimi davranışlarına yön vermeyi tercih etmesi, ebeveyn uygulamaları ve ergenin psikososyal uyumu arasında süregelen karşılıklı ilişkiye işaret etmektedir (Steinberg, Darling, Fletcher, Brown ve Dornbush, 1995).

Araştırmanın ikinci önemli hipotezi ergenin psikososyal uyumu (yalnızlık, saldırganlık ve okula bağlılık) ve arkadaşlarının özelliklerinin (olumlu ve olumsuz davranış gösterme), annenin ergenin arkadaşlarıyla ilgili inançlarına (yeterlik ve endişe) etki edeceği yönündeydi. Ergenin okula bağlılığının pozitif etkisi kontrol edildikten sonra, ergenin daha az olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlara sahip olmasıyla annenin akran yönetimindeki yeterlik algısı ilişkili bulunmuştur. Öte yandan ergenin yalnızlığının etkisi kontrol edildikten sonra, bir önceki bulguyu destekleyen biçimde, ergenin olumlu özellikte

arkadaşlarının azalmasıyla annenin ergenin arkadaşlıklarıyla ilgili endişesini arttırdığı görülmüştür. Her ne kadar açıklanan varyanslar düşük ise de bu ilişkiler farklı kaynaklardan (ergen ve annesi) elde edilen bilgilere dayandığı için kıymetlidir. Ebeveynin çocuğunun arkadaş ilişkilerini yönetmede yeterliği ve arkadaşlarla ilgili endişelerinin az olması, ebeveyn-ergen ilişkisini kuvvetlendirici ve dolayısıyla aralarındaki olası sorunların çözümünü kolaylaştırıcı işlev görmektedir. Bu çalışmada elde edilen bulgular aynı zamanda Tilton-Weaver ve Galambos'un (2003) bulgularını desteklemekte ve beklendik şekilde ergen, olumsuz davranışlar gösteren arkadaşları daha az bildirdikçe anneler kendilerini daha yeterli; olumlu nitelikte arkadaşları daha az bildirdikçe de daha endişeli algılamaktadırlar.

Araştırmanın üçüncü grup hipoteziyle ilişkili bulgular, annenin ergenin akran ilişkileri alanıyla bağlantılı inançlarının (ilişkileri yönetmede yeterlik ve ilişkilerden duyulan endişe) akran yönetimi davranışlarına etki edeceği yönündedir. Ergenin akran ilişkilerini yönetmede kendini daha yeterli algılayan anneler akran tercihleriyle ilgili konuşma ve bilgi toplama gibi pozitif ve etkili stratejileri daha fazla kullanmıştır. Hatırlanacağı gibi bulgular, örneklem grubundaki annelerin genellikle olumlu yönetim stratejilerini tercih eden ve kendilerini akran yönetimi konusunda yeterli bulan anneler olduğunu göstermiştir. Diğer yandan anne, daha fazla endişelendiğinde, ergenin arkadaşlıklarını daha az destekleme ve onaylamama/yasaklama gibi ergenin daha olumsuz yorumlaması ve tepki göstermesi muhtemel; (dolayısıyla çok da etkili olmayan) stratejileri ise daha sıklıkla tercih etmektedir.

Araştırmanın temel merakı olan aracı ilişkilerle ilgili bulgular, ergenlerin uyumu ve birlikte olduğu arkadaşlarının özellikleri ile annenin akran yönetim davranışı arasında annenin inançlarının aracılık ettiği iki ilişkiyi işaret etmektedir. İlk olarak, ergenin yalnızlık algısındaki düşüşün annenin ergenin akran ilişkileriyle ilgili daha az endişelenmesine ve dolayısıyla çocuğunun arkadaşlıklarını destekleyici iletişimde daha fazla bulunmasına yol açtığı ortaya konmuştur. İkinci olarak, ergenin olumlu sosyal davranışları olan arkadaşlarla daha fazla görüşmesi ile annenin arkadaşlıkları destekleyici iletişimde daha fazla bulunması arasındaki ilişkinin, annenin ergenle ilgili endişelerinin azalmasına bağlı olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar ışığında; bu gruptaki ergen ve arkadaşlıklarında gözlenen endişe yaratıcı durumların, annenin akran yönetimi davranışlarından sadece ergenin arkadaşlıklarını destekleyici iletişimini harekete geçirdiği söylenebilir. Tilton-Weaver ve Galambos'un (2003) orijinal araştırması sonucunda ise; bizim bulgularımızla oldukça benzer biçimde ergenin olumsuz davranışlar gösteren arkadaşlarındaki artışın annenin, ergenin arkadaşlıklarıyla

İlgili endişesini etkilediği fakat bizim bulgularımızdan farklı biçimde annelerin bu durumda daha sıklıkla bu arkadaşlıkları onaylamamayı tercih ettikleri bulunmuştur. Bulgularda ortaya çıkan bu tablonun, ergenlerin psikososyal problemlerinin düzeyiyle yakından ilişkili olduğu ileri sürülebilir. Buna göre, ebeveynler ergenle ilgili problemler kendileri açısından belli bir sınırı aştığında tepki verme ihtiyacı duymaktadır (Goodnow, 1994) ve betimleyici bulgular bu görüşü kısmen desteklemektedir. Örneklem grubundaki ergenler, orta düzeyde yalnızlık ($Ort. = 2.48$; bazen) ve yüksek düzeyde olumlu arkadaşla sahip olduklarını ($Ort. = 3.18$) bildirmiştir. Söz konusu iki durumun da, annelerin akran yönetimiyle ilgili inanç ve davranışlarını etkileyen iki önemli gösterge olduğu ileri sürülebilir. Annelerin bazı özellikleri incelendiğinde, özellikle olumlu yönetim stratejileriyle karşılaştırıldığında olumsuz stratejileri anlamlı biçimde daha az uyguladıkları ve muhtemelen ergenlik döneminde akran grubunun artan öneminin farkında oldukları söylenebilir.

Söz konusu sonuçlar hem anne ve hem ergen açısından değerlendirilebilir. Bu son aşamada katılımcıların tepkileriyle ilgili olarak iki özelliği yeniden kısaca vurgulamak yerinde olacaktır. Çalışmamıza katılan annelerin ergenin arkadaşlıklarını yönetmede kendilerini oldukça yeterli hissettikleri, bunun yanı sıra daha olumlu yönetim biçimlerini (örn., arkadaşlığın desteklenmesi) olumsuz olanlara göre (örn., onaylamama) daha çok tercih etme eğiliminde oldukları görülmüştür. Batılı ergenlerle yapılan çalışmalar, ergenlerin artan özerkleşme gereksinimiyle birlikte arkadaşlıklarıyla ilgili tercihlerini kendilerine ait olduğunu düşündüklerini ve ebeveynlerin arkadaşlarıyla ilgili tavsiyelerinden, bilgi toplamaya çalışmasından veya yasaklamalarından ziyade, seçimlerinin desteklendiğini duymayı yeğlediklerini göstermiştir (Smetana ve Gaines, 1999). Böylece aile içi uyum korunarak, anne çatışmayı engelleyici ve olumlu yönetim biçimlerini daha sıklıkla kullanmakta ve muhtemelen olası ergen-ebeveyn çatışmaları azalmaktadır (Smetana ve Asquith, 1994). Bunun yanı sıra örneklem grubundaki ergenler de arkadaşlarının olumlu davranışlarının olumsuz olanlara göre daha çok olduğunu bildirmiştir ($t_{297} = 45.74, p < .01$). Buna göre, özellikle yeterlik algısı yüksek olan annelerin, ergen akran ilişkileri ve arkadaşlıklarında sorun yaşamıyorsa yasaklama yerine, akran ilişkilerini desteklemeyi, akran tercihlerini belirtmeyi ya da bilgi toplamayı daha fazla tercih ettiği söylenebilir. Bunun yanı sıra annelerin ergeni bu alanda izlediği; okul başarısını ve psikolojik iyiliğini önemseydiği ve bu doğrultuda stratejiler kullandığı görülmektedir. Sonuçta anne ergenin artan yalnızlığından ve olumlu sosyal arkadaşlarının azalmasından endişelendiğinde, hali hazırda arkadaşlıklarını destekleyici iletişimini azaltarak sürdürmektedir.

Çalışmamızın sonuçlarının geçerliğini ele aldığımızda, Tilton-Weaver ve Galambos'un (2003) bulgularıyla paralel biçimde ebeveynin akran yönetimini harekete geçiren inancının kendini yeterli hissetmesinden ziyade, ebeveynin ergenin arkadaşlarıyla ilgili endişeleri olduğu görülmüştür. Bununla beraber, ergenin azalan olumlu nitelikte arkadaşları ve algıladığı yalnızlığı ile harekete geçen anne endişesi, örneklem grubunu oluşturan "olumlu/ılımlı" annelerin akran ilişkilerini yönetirken yasaklama gibi olumsuz stratejileri devreye sokmak yerine destekleme gibi olumlu stratejileri daha az kullanma yoluna gittiklerini göstermektedir. Diğer araştırmaların (Tilton-Weaver ve Galambos, 2003) bulguları da dikkate alındığında annelerin ancak, sapkın arkadaşlarla birlikte olma ya da yüksek düzeyde saldırganlık gibi riskli durumlarda aşırı kontrolcü veya zorlayıcı stratejilerle akran ilişkilerini yönetmeye çalıştıkları öne sürülebilir. Farklı toplum kesimlerinden ergenlerin akran ilişkileri konusunda ebeveynlerinden beklentilerinin ne olduğu ve bunların ebeveynleriyle uyuma derecelerinin ileride düzenlenecek çalışmalarla araştırılması bu çalışmanın sağladığı bilgileri daha da geliştirebilir ve kültürümüzdeki durumu daha açıklıkla ortaya koyabilir.

Bu çalışmada kullanılan yöntemin enlemesine kesitsel olması, elde edilen ilişkilerin gerçek yönü konusunda dikkatli olmayı gerektirmekte ve neden-sonuç ilişkilerinin ortaya konmasını engellemektedir. Her ne kadar bu araştırmada ergenin özelliklerinin ebeveyn davranışları üzerindeki etkisi ele alınsa da tersi yönde etkiler de olasıdır. Nitekim, ebeveynin ergenle ve arkadaşlarıyla ilgili uygulamalarının ergen üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkisiyle ilgili geniş bir literatür bulunmaktadır (örn., Mize ve Pettit, 1997; Mounts, 2002). Bu çalışmada ise, resme tersinden bakılarak ve ergenin kendi gelişiminde aktif rol oynadığı yaklaşımından yola çıkılarak, ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlık özelliklerinin ebeveyn üzerindeki etkileri incelenmiştir. Bununla birlikte, annelerin bildirdiği yüksek akran yönetimi yeterliği, düşük endişe ve okulda yürütülen bu çalışmaya katılan ergenlerin okula bağlılıklarının yüksek oluşu gibi örneklem grubundan ve sosyal beğeni kazanma ihtiyacından kaynaklanan etkiler, bulguların genellenmesini kısıtlamaktadır. Özellikle daha alt SED ve ergen psikolojik sağlığı açısından riskli bölgelerde yapılacak çalışmalar, ergenin uyumu, ebeveynin akran grubuna yönelik inançları ve kullanılan akran yönetimi davranışları, arasındaki ilişkilerin anlaşılmasına daha fazla katkı sağlayabilir. Annenin akran yönetimi davranışları ve inançlarıyla ilgili bilginin sadece annelerden ve ergenin arkadaşlıklarıyla ilgili özelliklerin yalnızca ergenlerden alınmış olması, araştırmanın ortaya konan sonuçlarını güçlendiren yanıdır.

Çalışmamız ebeveyn-ergen arasında akranlarla ilgili iletişimin altında yatan ergen ve anneye ait bazı

özellikleri dinamik bakış açısıyla ele alan ilk çalışmalardan biridir. Bulgular, ebeveyn-ergen arasında akranlar hakkındaki iletişimde anneden ve ergenden kaynaklanan olası sınırlılıklar ve bu iletişimi sağlayan anne inançlarıyla ilgili aracı yollar hakkında bakış açımızı genişletmiştir. İlgili yazında, ergen yalnızlığı anne-ergen arasındaki iletişimde olumsuz yönde ilişkilendirilen bir uyum göstergesidir (Brage, Meredith ve Woodward, 1993). Bu açıdan ele alındığında, bulgular, ergen yalnızlığının anne-ergen arasındaki iletişimde anneyi, sorunu çözmeye açısından olumlu yönde harekete geçiren bir faktör olarak görünmektedir.

Sonuç olarak, anneler ergenin kendini yalnız hissetmediği ve arkadaşlarının da olumlu nitelikte davranışlar gösteren akranlar olduğu izlenimine sahip olduğunda ergenin akran ilişkilerini destekleyici stratejileri daha fazla kullanmaktadırlar. Anneler, ergen çocuklarının arkadaşlarıyla ilgili olarak genelde olumlu yönde iletişim kurmayı tercih etmekte ve bu durumda hem annenin kendi yeterlik algısı doğrudan hem de endişeleri aracı rol oynamaktadır.

Kaynaklar

- Asher, S. R., Hymel, S. ve Renshaw, R. D. (1984). Loneliness in children. *Child Development*, 55(4), 1456-1464.
- Asher, S. R. ve Wheeler, V. A. (1985). Children's loneliness: A comparison of rejected and neglected peer status. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53(4), 500-505.
- Baron, R. M. ve Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173-1182.
- Bell, R. Q. (1968). A reinterpretation of the direction of effects in studies of socialization. *Psychological Review*, 75(2), 81-95.
- Bell, R. Q. ve Chapman, M. (1986). Child effects in studies using experimental or brief longitudinal approaches to socialization. *Developmental Psychology*, 22(5), 595-603.
- Boiving, M., Hymel, S. ve Bukowski, W. M. (1995). The role of social withdrawal, peer rejection, and victimization by peers in predicting loneliness and depressed mood in childhood. *Development and Psychopathology*, 7(4), 765-785.
- Borawski, E. A., Ievers-Lands, C. E., Lovegreen, L. D. ve Trapi, E. S. (2003). Parental monitoring negotiated unsupervised time and parental trust: The role of perceived parenting practices in adolescent health risk behaviors. *Journal of Adolescent Health*, 33, 60-70.
- Boxer, P., Tisak, M. S ve Goldstein, S. E. (2004). Is it bad to be good? An exploration of aggressive and prosocial behavior subtypes in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(2), 91-100.
- Brage, D., Meredith, W. H. ve Woodward, J. (1993). Correlates of loneliness among Midwestern adolescents. *Adolescence*, 28(111), 685-693.
- Buchanan, C. M., Eccles, J. S., Flanagan, C., Midgley, C., Feldlaufer, H. ve Harold, R. D. (1990). Parents' and teachers' beliefs about adolescents: Effects of sex and experience. *Journal of Youth and Adolescence*, 19, 363-394.
- Bugental, D. B. ve Cortez, V. (1988). Physiological reactivity to responsive and unresponsive children as modified by perceived control. *Child Development*, 59(3), 686-693.
- Bukowski, W. M. ve Adams, R. (2005). Peer relationships and psychopathology: Markers, moderators, mediators, mechanisms, and meanings. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34(1), 3-10.
- Coleman, P. K. ve Karraker, K. H. (1997). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Developmental Review*, 18(1), 47-85.
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M. ve Bornstein, M. (2000). Contemporary research on parenting: The case of nature and nurture. *American Psychologist*, 55, 218-232.
- Cummings, E. M. ve Schermerhorn, A. C. (2003). A developmental perspective on children as agents in the family. L. Kuczynski, (Ed.), *Handbook of dynamics in parent-child relations* içinde (91-108). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Csikszentmihalyi, M. ve Larson, R. (1984). *Being adolescent: Conflict and growth in the teenage years*. New York: Basic Books.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Demir, A. (1989). UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(23), 14-18.
- Demir, A. ve Tarhan, N. (2001). Loneliness and social dissatisfaction in Turkish adolescents. *The Journal of Psychology*, 135(1), 113-123.
- Durak-Batgün, A. (2005). İntihar olasılığı: Yaşamı sürdürme nedenleri, umutsuzluk ve yalnızlık değişkenleri açısından bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(1), 29-39.
- Freedman-Doan, C. R., Arbretton, A. J. A., Harold, R. D. ve Eccles, J. S. (1993). Looking forward to adolescence: Mothers' and fathers' expectations for affective and behavioral change. *The Journal of Early Adolescence*, 13(4), 472-502.
- Galambos, N. L. ve Maggs, J. L. (1991). Out-of-school care of young adolescents and self-reported behavior. *Developmental Psychology*, 27, 644-655.
- Goodnow, J. J. (1994). Acceptable disagreement across generations. *New Directions for Child Development*, 66, 51-63.
- Goossens, L. ve Marcoen, A. (1999a). Adolescent loneliness, self-reflection, and identity: From individual differences to developmental processes. K. Rotenberg ve S. Hymel, (Ed.), *Loneliness in childhood and adolescence* içinde (225-243). New York: Cambridge University Press.
- Goossens, L. ve Marcoen, A. (1999b). Relationships during adolescence: Constructive vs. negative themes and relational dissatisfaction. *Journal of Adolescence*, 22(1), 65-79.
- Gottfredson, M. R. ve Hirshi, T. (1995). A general theory of adolescent problem behavior: Problems and prospects. R. D. Ketterlinus ve M. E. Lamb, (Ed.), *Adolescent problem behaviors: Issues and research* içinde (41-56). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Harkness, S. ve Super, C. M. (Ed.). (1996). *Parents' cultural beliefs systems. Their origins, expressions, and consequences*. New York: Guilford Press.
- Holmbeck, G. N., Paikoff, R. L. ve Brooks-Gunn, J. (1995). Parenting adolescents. M. H. Bornstein, (Ed.), *Handbook of parenting: Vol. 1. Children and parenting* içinde (91-118). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2007). *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications (Revised Sec-*

- ond Edition). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.
- Kenny, D. A., Kashy, D. A. ve Bolger, N. (1998). Data analysis in social psychology. D. T. Gilbert, S. T. Fiske ve G. Lindzey, (Ed.), *The handbook of social psychology* içinde (203-227). Berlin, Germany: Springer-Verlag.
- Kerns, K. A., Klepac, L. ve Cole, A. K. (1996). Peer relationships and preadolescents' perceptions of security in the child-mother relationship. *Developmental Psychology*, 32(3), 457-466.
- Kline, P. (1993). *The handbook of psychological testing*. London and New York: Routledge.
- Kupersmidt, J. B., DeRosier, M. E. ve Patterson, C. P. (1995). Similarity as the basis for children's friendships: The roles of sociometric status, aggressive and withdrawn behavior, academic achievement and demographic characteristics. *Journal of Social and Personal Relationships*, 12(3), 439-452.
- Kuczynski, L. (2003). Beyond bidirectionality: Bilateral conceptual frameworks for understanding dynamics in parent-child relations. L. Kuczynski, (Ed.), *Handbook of dynamics in parent-child relations* içinde (1-24). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. ve Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development*, 62(5), 1049-1065.
- Larson, R. ve Richards, M. H. (1991). Daily companionship in late childhood and early adolescence: Changing developmental contexts. *Child Development*, 62(2), 284-300.
- Lollis, S. P., Ross, H. S. ve Tate, E. (1992). Parents' regulation of children's peer interactions: Direct influences. R. D. Parke ve G. W. Ladd, (Ed.), *Family-peer relationships: Modes of linkage* içinde (255-281). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Lytton, H. (1990). Child and parental effects in boys' conduct disorder: A reinterpretation. *Developmental Psychology*, 26(5), 683-697.
- Marcoen, A., Goossens, L. ve Caes, P. (1987). Loneliness in pre- through late-adolescence: Exploring the contributions of a multidimensional approach. *Journal of Youth and Adolescence*, 16(6), 561-576.
- Mize, J. ve Pettit, G. S. (1997). Mothers' social coaching, mother-child relationship style, and children's peer competence: Is the medium the message? *Child Development*, 68, 312-332.
- Mounts, N. S. (2000). Parental management of adolescent peer relationships: What are its effects on friend selection? K. Kerns, J. Contreras ve A. Neal-Barnett, (Ed.), *Family and peers: Linking two social worlds* içinde (169-193). Westport, CT: Praeger Publishers.
- Mounts, N. S. (2001). Young adolescents' perceptions of parental management of peer relationships. *Journal of Early Adolescence*, 21(1), 92-122.
- Mounts, N. S. (2002). Parental management of adolescent peer relationships in context: The role of parenting style. *Journal of Family Psychology*, 16(1), 58-69.
- Mounts, N. S. (2004). Adolescents' perceptions of parental management of peer relationships in an ethnically diverse sample. *Journal of Adolescent Research*, 19(4), 446-467.
- Mounts, N. S. (2007). Adolescents' and their mothers' perceptions of parental management of peer relationships. *Journal of Research on Adolescence*, 17(1), 169-178.
- Obradović, J., van Dulmen, M. H. M., Yates, T. M., Carlson, E. A. ve Egeland, B. (2006). Developmental assessment of competence from early childhood to middle adolescence. *Journal of Adolescence*, 29(6), 857-889.
- Parke, R. D. ve Buriel, R. B. (1998). Socialization in the family: Ethnic and ecological perspectives. N. Eisenberg, (Ed.), *Handbook of child psychology (5. baskı)* içinde (463-552). New York: Wiley.
- Parke, R. D. ve Ladd, G. W. (1992). *Family-peer relationships: Modes of linkage*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Pasley, K. ve Gecas, V. (1984). Stresses and satisfactions of the parental role: Implications for counselors. *The Personnel and Guidance Journal*, 62, 400-404.
- Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D. ve Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist*, 44(2), 329-335.
- Pettit, G. S. ve Bates, J. E. (1989). Family interaction patterns and children's behavior problems from infancy to 4 years. *Developmental Psychology*, 25(3), 413-420.
- Rubin, K. H., Lynch, D., Coplan, R., Rose-Krasnor, L. ve Booth, C. L. (1994). "Birds of a feather...": Behavioral concordances and preferential personal attraction in children. *Child Development*, 65(6), 1778-1785.
- Rubinstein, C. ve Shaver, P. (1982). The experience of loneliness. A. L. Peplau ve D. Perlman, (Ed.), *Loneliness: a sourcebook of current theory, research and therapy* içinde (206-223). New York: Wiley.
- Russell, D. W., Peplau, L. A. ve Cutrona, C. E. (1980). The revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(3), 472-480.
- Sameroff, A. (1975). Early influences on development: Fact or fancy? *Merrill-Palmer Quarterly*, 21, 263-294.
- Scaramella, L. V., Conger, R. D., Spoth, R. ve Simons, R. L. (2002). Evaluation of a social contextual model of delinquency: A cross-study replication. *Child Development*, 73(1), 175-195.
- Shumow, L. ve Lomax, R. (2002). Parental efficacy: predictor of parenting behavior and adolescent outcomes. *Parenting: Science and Practice*, 2(2), 127-150.
- Sippola, L. K. ve Bukowski, W. M. (1999). Self, other and loneliness from a developmental perspective. K. J. Rotenberg ve S. Hymel, (Ed.), *Loneliness in childhood and adolescence* içinde (280-295). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Smetana, J. G. ve Asquith, P. (1994). Adolescents' and parents' conceptions of parental authority and personal autonomy. *Child Development*, 65(5), 1147-1162.
- Smetana, J. G. ve Daddis, C. (2002). Domain-specific antecedents of parental psychological control and monitoring: The role of parenting beliefs and practices. *Child Development*, 73(2), 563-580.
- Smetana, J. G. ve Gaines, C. (1999). Adolescent-parent conflict in middle-class African-American families. *Child Development*, 70(6), 1447-1463.
- Spoth, R., Neppel, T., Goldberg-Lillehoj, C., Jung, T. ve Ramisetty-Mikler, S. (2006). Gender-related quality of parent-child interactions and early adolescent problem behaviors: Exploratory study with midwestern samples. *Journal of Family Issues*, 27(6), 826-849.
- Stattin, H. ve Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71(4), 1072-1085.
- Steinberg, L., Darling, N. E., Fletcher, A. C., Brown, B. B. ve Dornbusch, S. M. (1995). Authoritative parenting and adolescent adjustment: An ecological journey. P. Moen, G. H. Elder, Jr. ve K. Luscher, (Ed.), *Examining lives in context: Perspectives on the ecology of human develop-*

- ment içinde (423-466). Washington, DC: American Psychological Association.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N. S. ve Dornbusch, S. M. (1994). Over-time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Development, 65*, 754-770.
- Tarhan, N. (1996). *The relationships of sociometric status, sex, academic achievement, school type and grade level with loneliness levels of secondary school students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Teti, D. M. ve Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first year: the mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development, 62*(5), 918-929.
- Tilton-Weaver, L. C. ve Galambos, N. L. (2003). Adolescents' characteristics and parents' beliefs as predictors of parents' peer management behaviors. *Journal of Research on Adolescence, 13*(3), 269-300.
- Wyatt, J. M. ve Carlo, G. (2002). What will my parents think? Relations among adolescents' expected parental reactions, prosocial moral reasoning, and prosocial and antisocial behaviors. *Journal of Adolescent Research, 17*(6), 646-666.
- Vernberg, E. M., Beery, S. H., Ewell, K. K. ve Absender, D. A. (1993). Parents' use of friendship facilitation strategies and the formation of friendships in early adolescence: A prospective study. *Journal of Family Psychology, 7*(3), 356-369.

Summary

The Relationships among Adolescents' Friends, Adjustment, and Mothers' Peer Management Behaviors: The Mediator Role of Maternal Beliefs

Ahu Öztürk
Biliş Preschool

F. Melike Sayıl
Hacettepe University

Identifying and describing the psychosocial adaptation in adolescence includes both the characteristics of children and also those of their friends in their social network. Along with the most society-concerned overt manifestations of adjustment such as aggression and school dropout, there is also a need for further examination of internal or emotional well-being factors (Obradović, van Dulmen, Yates, Carlson, & Egeland, 2006). The findings about the increased prevalence of loneliness during adolescence (Rubinstein & Shaver, 1982) and the predictive power of loneliness on adolescent's social adjustment (Marcoen, Goossens, & Caes, 1987) have not received considerable attention in studies. Taken together the peer relationships at the centre (Goossens & Marcoen, 1999a; 1999b) with the buffering and destructive effects of friends in adolescence (Bukowski & Adams, 2005) findings have pointed out the importance of studying psychosocial adjustment together with loneliness as an important indicator of adjustment in adolescence.

The relationships among parenting practices, adolescent friendships and adjustment have long been investigated and found to comprise complicated dynamic processes (Bukowski & Adams, 2005; Scaramella, Conger, Spoth, & Simons, 2002; Spoth, Neppl, Goldberg-Lillehoj, Jung, & Ramisetty-Mikler, 2006). Another line of research has addressed the parents' direct attempts to manage and regulate their children's peer relationships in association with particular psycho-social adjustment outcomes (Mounts, 2000; 2001; 2004). Results concerning the effects of peer management strategies or behaviors (these two terms tend to be used interchangeably in literature) showed that more beneficial outcomes are likely to be associated with positive (i.e., supporting) and adverse outcomes (i.e., disapproval) including prohibiting strategies in general (Mounts, 2002; Tilton-Weaver & Galambos, 2003). These strategies are proved to be more effective, along with the adolescents' increasing

need for autonomy and being a member of a peer group (Lollis, Ross, & Tate, 1992; Parke & Buriel, 1998; Tilton-Weaver & Galambos, 2003).

Specific management strategies also may arise as a reaction to or a consequence of certain peer relationships (i.e., disapproving the relations with deviant peers). This idea needs more attention, because the relations between these strategies, adolescent behavior and peer relations, are most likely reciprocal or dynamical ones (Cummings & Schermerhorn, 2003; Kuczynski, 2003).

The research about the content dependent and domain specific nature of parental beliefs (Smetana & Asquith, 1994; Smetana, Metzger, Gettman, & Campione-Barr, 2006) showed that, the variables such as conceptualizations of parents' own authority and peer groups' deviancy tendencies may predict the parents' beliefs or concerns and may also be linked to the amount of control exerted by the parent. The increase in adolescents' problem behaviors are found to be positively related to the concerns of parents about child's friendships (Gottfredson & Hirshi, 1995; Pasley & Gecas, 1984).

Moreover, parental judgments about competency in their role or ability to influence the behavior of their children's relationships are also linked to the parents' peer management practices. Theorists posited that parental beliefs might promote and effect parenting practices (Darling & Steinberg, 1993; Harkness & Super, 1996). Parents' self efficacy beliefs in managing children's friendships have been identified as an influential force both in using warm and responsive care-taking practices (Coleman & Karraker, 1997; Teti & Gelfand, 1991) and coercive discipline techniques (Bugental & Cortez, 1988).

To the best of our knowledge, although each of these parental, peer and adolescent characteristics has been studied separately and found to be related to parents' peer management behaviors, their relative contributions

to the mentioned relations have rarely been comprehensively considered in existing studies. Previous research showed that as adolescents engaged in more problem behaviors, parents got more concerned and used a strategy of disapproving (prohibiting) friendships (Tilton-Weaver & Galambos, 2003). In this respect, it is important for researchers to identify the effects of these beliefs, including more specified hypotheses, conceptualization and measurement about parenting, psychosocial adjustment and peer relationships that cover the period of adolescence.

The objective of the present study was to determine the possible mediator effect of maternal beliefs on the relationships between adolescents' friendships and adjustment and maternal peer management behavior. Adapting the proposed conceptual model of Tilton-Weaver and Galambos (2003) in this study we elaborated on how maternal concerns about friendships serve as a mediator in the friendship quality and adjustment - peer management relationship and also implemented loneliness as an essential indicator of psychosocial adjustment among adolescents (see Figure 1).

This study was proposed to test the following research hypothesis: (1) Adolescents' psychosocial adjustment indicators (loneliness, aggression, and school engagement) and friendships (having deviant and prosocial friends) would be related to their mothers' peer management behaviors. (2) Adolescent's psychosocial adjustment indicators and friendships would also be related to mother's concerns and efficacy beliefs on peer management. (3) Mothers' concerns and efficacy beliefs on peer management would be associated with mothers' peer management behaviors. (4) Adolescents' psychosocial adjustment indicators and friendships would be related to the mothers' peer management behaviors through the mediating roles of maternal concerns and efficacy beliefs on peer management.

Method

Participants

As a part of a pilot study of a research project about adolescent socialization and character formation, amongst 7th to 10th grades 304 (141 boys, 163 girls) students whose mothers accepted to participate to this study were recruited from five public schools. The adolescent participants, mostly from middle-class families, spanned the age range of 12 to 18 ($M_{age} = 14.46$, $SD = 1.62$). Mothers reported themselves to be graduated from primary (21 %), secondary (40 %), high -school (10 %) and university or graduate school (27 %).

Measures

A demographics questionnaire, Prosocial Friends

Questionnaire (Tilton-Weaver & Galambos, 2003), Deviant Friends Questionnaire (Galambos & Maggs, 1991), Loneliness and Social Dissatisfaction Scale (Asher et al., 1984; adapted by Tarhan, 1996), UCLA Loneliness Scale (Russell et al., 1980; adapted by Demir, 1989), Aggressiveness subscale of Aggressive and Prosocial Behavior Questionnaire (Boxer et al. 2004), School Engagement Index (developed for this study) were used to collect data from adolescents. Mothers filled the Adapted Version of Parents Concerns and Worries about Adolescents' Friendships Scale (Tilton-Weaver & Galambos, 2003), Parents' Perceived Efficacy in Managing Adolescents' Friendships Scale (Freedman-Doan et al., 1993) and Parents' Peer Management Behaviors Scale (Tilton-Weaver & Galambos, 2003). Except two of the above mentioned scales (i.e., UCLA Loneliness Scale and Loneliness and Social Dissatisfaction Scale) most of the above mentioned scales adapted into Turkish and all the instruments demonstrated acceptable reliabilities.

Procedure

The data were collected through two steps; the adolescents filled out the scales at school, and the scales for mothers were sent home with a covering letter and returned. Appropriate time and attention were given to the instructions before the administration procedure.

Results

Before running the main analysis, data were checked for accuracy and evaluation of assumptions for relevant statistical analysis. Two hundred and ninety-seven of the mother and their adolescent children provided the data that were used in these analyses (138 boys, 159 girls).

Preliminary Analyses

Initial bivariate correlation analyses were conducted for the study variables (see Table 1). Among maternal peer management strategies; communicating preferences, communicating disapproval about peers, and supporting friendships were related to having prosocial friends and to the loneliness of the adolescent (1st hypothesis). Mothers' communicating preferences and communicating disapproval were negatively associated with adolescents' loneliness ($r = -.13$ and $-.14$ respectively). Moreover, supporting friendships were positively correlated with having prosocial friends ($r = .12$).

A series of 2 (grade) \times 2 (adolescents' gender) analyses of variance (ANOVAs) were also conducted with Bonferroni correction to examine the effects of these variables on different peer management behaviors. The significant main and grade by gender interaction effects did not emerge and these variables were not considered in further analyses.

Regression Analyses for Mediation Effects

To address the research hypotheses, a series of hierarchical and simple regression analysis were performed. Examining the linkages of adolescents' adjustment and friendships to maternal beliefs (2nd hypothesis), the predictors were entered in two steps: (1) adolescents' adjustment (loneliness, aggression, and school engagement) and (2) adolescents' friendships (deviant and prosocial friends). Each measure of maternal belief (efficacy and concerns) was treated as separate dependent variables (see Table 2). Results revealed that, having deviant friends negatively predicted maternal efficacy beliefs on peer management and having prosocial friends also negatively predicted mothers' concerns/worries about adolescent's friendships.

Determining whether and to what extent the adolescent's adjustment, friendships, and parents' beliefs relate to mothers' friendship management strategies; we conducted a second set of hierarchical regressions (3rd hypothesis). Predictors were entered in three steps: (1) adolescents' adjustment indices, (2) adolescent friendship quality, and (3) maternal beliefs (efficacy and concerns) for each of the four peer management behaviors (communicating preferences, communicating disapproval about peers, supporting friendships, and information seeking) (see Table 3). With respect to communicating preferences, adolescent loneliness and mother efficacy beliefs were significant predictors. Specifically, the mothers of adolescents who feel less lonely, and more efficacious in managing friendships, have communicated more preferences to adolescents about peers. The regression predicting mothers' communicating disapproval for particular friends showed that, adolescent loneliness and mother's concerns about friendships were significant. When the adolescents felt less lonely, and the mothers felt more concerned about their adolescents' friends, mothers communicated more towards the direction of disapproval about peers. In the prediction of mother's peer supporting strategy, adolescents' school engagement and both maternal concerns and efficacy beliefs were significant predictors. Specifically, with the adolescents who engaged more in school, and have more efficacious and the less concerned mothers about adolescents' friendships, used more supportive peer management behaviors. Finally, addressing the mothers' information seeking, although none of the steps was significantly contributed to the explained variance, the mothers who were more efficacious sought more information about their adolescents' friendships.

In the last step, we examined whether the direct effects of adolescent's adjustment and friendship quality on peer management strategies would be mediated by *maternal concerns and efficacy beliefs*. To address the last research hypothesis, a series of regression analyses

were conducted for the models that met the mediation criteria (Baron & Kenny, 1986). For any mediation to be established, first the correlations between three sets of variables (i.e., Independent, outcome and mediator) should be examined. Accordingly, potential mediators should be significantly correlated to both independent variables and the outcome variables and once this first criterion is met these independent and outcome variables also need to be correlated. Specifically the correlations revealed that, mothers' efficacy beliefs on peer management may mediate the links between prosocial friends and mothers' supporting friendship. Moreover mothers' concerns about friendships may mediate the links between (1) adolescent loneliness and mothers' supporting friendships and (2) prosocial friends and mothers' supporting friendships (see Table 1).

The mediation criteria further can be satisfied, as the effect of the independent variable (i.e., *loneliness* and *prosocial friends*) on the outcome (e.g., *supporting friendships*) which needs to be substantially reduced in strength or even become non-significant after entering the mediator (i.e., *mothers' concerns* and *efficacy beliefs*) in the equation on the last step, whereas the mediator needs to be still a significant predictor of the outcome. Above mentioned links were tested by a final set of simple regressions. In order to determine the significance of the mediated paths, Sobel's (1982) formula was used (Kenny, Kashy, & Bolger, 1998). After adding the mothers' concerns to the specific equations in the final step stated above, drops in the magnitude of predictive (beta) values of the adolescent's loneliness and having prosocial friends on supporting friendship were both found significant (see also Figure 2a & 2b respectively). The results revealed that the *mothers' concerns about friendships* serve as mediator between (1) adolescent loneliness and mothers' supporting friendships ($z = -2.32, p < .05$) and (2) prosocial friends and mothers' supporting friendships ($z = 2.95, p < .01$).

Discussion

The current study was designed mainly to investigate the relative contributions of the adolescent's adjustment and friendship quality to their mothers' peer management strategies and further extend bidirectional scope on adolescent - parent peer management behavior by examining the role of maternal concerns about child's friendships on these relations. Although not confirmed for all indices, the results showed that, some certain psycho-social adjustment and friendship characteristics are found to be related to maternal beliefs and to predict mother's peer management strategies.

Concerning the possible role of adolescent adjustment and friendships on mothers' peer management

behaviors, a major finding in this study is that, adolescents who experience loneliness have mothers who communicate more about her preferences and disapproval about friendships. Similarly, adolescents who report less school engagement and more prosocial friends have mothers who are more supportive of their friendships. These results refer to the bidirectional relations between parenting practices and children's psycho-social adjustment during adolescence period (Steinberg, Darling, Fletcher, Brown, & Dornbush, 1995) and also to the significance of child characteristics on using these practices (Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington, & Bornstein, 2000). Our findings further outline the role of adolescents' peer group on mothers' beliefs about their adolescents' friends. Adolescents reporting having less deviant friends elevated mothers efficacy beliefs in managing friends while having less prosocial friends elevated mothers' concerns about friends. Past research on these specific relations signify that, even perceived parental beliefs and management behaviors differ depending upon types of children who reported maladaptive behaviors; for example the more aggressive and delinquent adolescents are expected to get more assertive reactions of their parents (Wyatt & Carlo, 2002).

Last set of two-way relations that will be mentioned here are the effects of maternal beliefs on peer management behavior. Maternal beliefs on peer management efficacy and concerns about friendships were also associated with mothers' peer management behaviors, especially in the terms of encouraging or supporting friendships. Mothers who are more efficacious in managing adolescents' friendships communicated more in the direction of preferences and seek information regarding their adolescents' friendships. However when the mothers reported more concerns about friendships they used less supportive communication about friends which is a less sufficient strategy in the management of adolescent's peer relations. In short, these results support the notion that parenting beliefs encompass parenting practices (Darling & Steinberg, 1993).

Although competence or self-efficacy beliefs in parenting is still a relatively new research area, evidence suggests these cognitions may mediate the bivariate relations between child related variables and the quality of parenting (Bugental & Cortez, 1988; Teti & Gelfand, 1991). The analyses about the mediation effects yielded that, even though the mothers' efficacy beliefs on peer management related to the peer management behaviors; only the maternal concerns about adolescents' friendships came up as a mediator. Adolescent's undesirable friendships may have an impact on mother's peer man-

agement strategies as a consequence of mother's heightened concern about adolescent's friends that reduces the communication towards the direction of supporting friends. Moreover, low levels of adolescent's loneliness also might lead the mother to promote her supporting friendship communication as a consequence of lowered concerns about friendships. Tilton-Weaver and Galambos (2003) found an alternate trend of relationship, namely as mothers became more concerned about friendships they disapprove their children's friendships more. Taken together, these findings may also suggest a preliminary sketch of different contextual or cultural climates. Referring the predominance of adolescents' having more positive personal and peer behavioral characteristics than the previous study, mothers in our in our sample (or culture) may perceive less contextual or social risks for their adolescents and thus incline to use more positive and less negative management strategies. In order to avoid the conflict with adolescents' parents might also foster in-group or interpersonal harmony by valuing and using more positive peer management strategies (Smetana & Asquith, 1994). However these statements should be tested in further studies.

Our study, as an important contribution, delineates the discussion for two important findings. First is the adolescent loneliness' predictive power on the mother's management behaviors and concerns. This finding justified our modification on the model which relies on the importance of the elevated levels of loneliness in the adjustment of adolescence (Brage, Meredith, & Woodward, 1993). The second one is the role of maternal beliefs as an interface of parents and peers in socialization. Maternal concerns seem to be very close correlates of psychosocial adaptation and friendship and mediators of these domains by extending their effects to management behaviors. Considering the psychosocial indices of children, parents do seem to regulate the distress and negative beliefs to control friendships effectively. The correlational nature and cross-sectional design were the main limitations that may hinder the detection of the real nature of the directions of the predictions. Our results demonstrating the effects of adolescent characteristics on parenting practices do not invalidate a differential effect in the opposite direction; namely asserting the peer management strategies as the ones that have an effect on the possible adolescent outcomes. Nevertheless, this study adapting a dynamic approach, contributes to the literature by showing that adolescent loneliness and maternal concerns about friendships both can have promising implications for studying adolescent-parent interaction.